

Εισαγωγὴ

τῆς Νεωτέρας Ψυχολογίας

Ἰσο

Ἰωάννου Ἀργεῖου

Παρίσι

1914

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ *π.β. 2021*
ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΕΝ ΤΟΙΣ ΚΥΡΙΩΤΕΡΟΙΣ ΑΥΤΗΣ ΣΗΜΕΙΟΙΣ

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΡΝΕΛΛΟΥ

ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ

1914

123
AR
S94
AR

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΕΝ ΤΟΙΣ ΚΥΡΙΩΤΕΡΟΙΣ ΑΥΤΗΣ ΣΗΜΕΙΟΙΣ

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΡΝΕΛΛΟΥ

ΕΝ ΠΑΤΡΑΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ

1914

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ ἄνθρωπος, τὸ θαυμάσιον καὶ μυστηριώδες τοῦτο ὄν, τὸ οἶονεὶ συνδέον ἐν-ἑαυτῷ οὐ σμικρὰν κραταιῶν ἀντιφάσεων πληθύν, τὸ οἶονεὶ ἐπισυνάπτον ἀντιθέτους καὶ ἰσχυρὰς δυνάμεις, τὴν ἐν ἑαυτῷ ὑψίστην ἀναπτύσσων δύναμιν, ἔθετο πρὸ ἑαυτοῦ σπουδαιότατα τὸ ΠΡΟΒΛΗΜΑ: Τί τόδε τὸ πᾶν;

Τιμᾶ ὄντως ἀπειρώς τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος τὴν ἀκαταγώνιστον ὀρμὴν, ἣτις ἐξεζήτησεν ἐπιμόνως νὰ διαφωτίσῃ τὸ περὶ ἡμᾶς τοῦτο καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς κελαινὸν ὅλως μυστήριον, ἐπιμείνασα ὅπως δημιουργήσῃ φῶς ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀδιαξίτητοις τοῦ μεγαλοπρεποῦς καὶ ἐκπύλου τούτου Σύμπαντος ἀδύτοις, ἴσον καὶ ὅμοιον πρὸς ἐκεῖνο, ὅπερ καταυγάζει τὸν οὐρανόν, τὸν τόσῳ γλαυκόν, τῆς θαυμασίας καὶ ἐνδύξου ταύτης γῶρας, ἐν ἣ ἐγεννήθη ἡ ἐννοια τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας μετὰ τοῦ συνόλου τῶν ὑπερόχων καὶ γονίμων αὐτῆς ἰδιοτήτων.

Τί εἶνε τοῦτο τὸ πᾶν, πῶς διεμορφώθη, τίς ἢ τίνας τῆς δράσεως αἱ δυνάμεις, ὑπάρχουσι πολλὰ ὄντα, ἢ ἐν κυρίως μὲν ἔστι τὸ ὄν, τὴν πολλότητα δ' αὐτῶν πλανῶσαι δεικνύουσιν ἡμῖν αἱ αἰσθήσεις, εὐρισκόμεθα πρὸ ἀπαύστου ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ ἢ πρόκειται περὶ αἰωνίου ΕἶΝΑΙ, ὑπάρχει κίνησις, ἢ ἠρεμία, ἢ τὸ συναμφότερον, ἔστι κένον ἢ τὸ ὄν ὑπάρχει ἄπειρόν τε καὶ ὀλοσχερῶς πλήρες, ἐπομέ- νως ἀκίνητον;

β:

Ἴδου ἐρωτήματα αἰώνια, ἰδου προβλήματα κραταιά, ἰδου ζητήματα ἀκανθώδη, ἐν οἷς τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἰσχυρὰν ἀνέπτυξε, μετὰ θαυμαστῆς εὐστροφίας καὶ λεπτότητος, δύναντιν, διατυπῶσαν συστήματα, ἐν πολλοῖς σύμφωνα, ἐν οὐκ ὀλίγοις ἀντιμαχόμενα καὶ ἄρδην ἀλληλαιναιρούμενα, ἕως οὗ ὁ κραταῖος καὶ ἀπροσδόκητος κατὰ τῶν ἐπιτεθέντων Μήδων καὶ Περσῶν θρίαμβος, εὐρύτερον ἀσυγκρίτως διανοίξας ὀρίζοντα ἔφερεν, ἀλλοίωσιν μεγίστην εἰς τὸν πρῶσθεν κρατοῦντα τρόπον ἀντιλήψεως.

Τὰ ἦθη μετεβλήθησαν, ἡ παράδοσις ἐκλονίσθη, οἱ χαρακτῆρες ὑγράνθησαν, ποικίλα δὲ κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ ζητήματα, ἐν τῇ πλήρει ὀργανοῦ ἐκείνῃ περιόδῳ, ἐν ἣ τὸ ζῶν Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἀπέδωκε τὸ πολυποίκιλον καὶ θαυμάσιον αὐτοῦ ἄρωμα ἐν ἀπάσαις ταῖς τῆς δράσεως ἀκτίσιν, ἐγεθθέντα, ἔφερον, πολὺ φυσικῶς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοὺς Σοφιστάς, ἄνδρας ἐκπροσωποῦντας στρογγύλως ὀλόκληρον τὴν λαϊκὴν μεταβολήν, ἄνδρας ἀποτυπῶντας πλήρως πᾶσαν τὴν ἐν τῷ ἔθνει ἐπελθοῦσαν ἀντιλήψιν.

Ἐνῶ ὁ μέγας καὶ σεπτὸς τῆς Ἀρχαιότητος τραγικός, ὁ Μαραθωνομάχος Αἰσχύλος, ἀποδίδωσι τὴν ἔνδοξον τῶν Ἑλληνικῶν ὀπλων νίκην κατὰ τῶν Περσῶν εἰς τὴν ἐκ μέρους τούτων ὕβριν κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν Θεῶν, ὁ Θουκυδίδης, ὁ περιώνυμος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἱστορικός, τοῦ ἀναστατώσαντος τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν καὶ συντρίψαντος τὰς τόσῃ κραταιὰς ταύτης δυνάμεις ἐν τῷ ὕψει τῆς ἀκμῆς αὐτῶν, κηρύσσει σαφῶς καὶ ἀπεριστρόφως ὅτι τ' ἀποτελέσματα ἐν τῇ πύλῃ προζύπτουσιν ἀναλόγως τῆς ἀνθρωπίνης προνοίας, δημιουργούσης τὰς δυ-

νάμεις, ἐπικαίρως δὲ καὶ προσφυῶς ταύταις χρωμένης.

Ἡ προσοχὴ ἀπὸ τοῦ ὄντος, ἀπὸ τῆς φύσεως τοῦ ὄντος, ἀπὸ τῶν οὐρανίων φαινομένων καὶ ἐκζητήσεων, ἐστράφη εἰς τὰ περὶ τὸν ἄνθρωπον ζητήματα, ὁ ὁποῖος μάλιστα ἐκηρύχθη μέτρον χρημάτων ἀπάντων, ἡμφεσβητήθη τοῦ Θεοῦ ἢ ὑπαρξίς, δικαιολογηθεῖσθαι τῆς ἀμφιβολίας ἐκ τῆς βραχύτητος τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἀφ' ἑνός, τῆς ἀδηλότητος δὲ τοῦ ζητήματος, ἀφ' ἑτέρου, ἐπεξητήθη δὲ πάση μηχανῇ ἡ κοικιλῆ καὶ ἐξωτερικῇ ἀνάπτυξις, ἡ παρέχουσα εἰς τὸν κάτοχον ταύτης τὴν θαυμαστὴν δεξιότητα, ὅπως, τὸν ἴησονα λόγον κρείττονα ποιῶν, ἀποκρούῃ τὸν ἀντίπαλον; ἀναίρη τὰ ἐναντία ἐπιχειρήματα καὶ οὕτως ἄρχῃ τοῦ πλήθους:

Περὶ ἀληθείας ἀντικειμενικῆς καὶ δικαιοσύνης οὐδὲ λόγος. Αἱ ἀντιφάσεις τῶν ἀρχαίων περὶ φύσεως φιλοσοφικῶν συστημάτων, ἡ χάωδης ἀντίθεσις περὶ τοῦ γίνεσθαι καὶ τῆς ἀπάντων ἀπαύστου ροῆς, ἀφ' ἑνός, κατὰ τὰς θεωρίας τοῦ Ἰρακλείτου, τοῦ ἀναλλοιώτου δ' ἀφ' ἑτέρου ὄντος, κατὰ τὴν ἐπίμονον τῆς Ἑλεατικῆς Σχολῆς διδασκαλίαν, ἐλήφθησαν, παρὰ τοῖς Σοφισταῖς, ὡς βίσις ἐρεμνὴ, τῆς συνολικῆς τοῦ πνεύματος τῆς χώρας ἀλλοιώσεως τὰ μύλια πρὸς τοῦτο συντελούσης, ὅπως διαμφισβητηθῇ ἰσχυρότατα τὸ ἐξ ἀντικειμένου δυνατὸν τῆς γνώσεως. Ὁ Γοργίας ἐκίρητε σαφέστατα ἢ ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει ἢ, ἂν ὑπάρχῃ τι, εἶνε ἀκατάληπτον τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ καὶ ἂν τις ἴθελε καταλάβει τοῦτο, δὲν δύναται ὅμως ὁ καταλαβὼν νὰ ἐρμηνεύσῃ καὶ καταληπτὸν τοῦτο τοῖς ἄλλοις νὰ καταστήσῃ.

Ἄλλὰ τὸ χάος τοῦτο, τὸ γενόμενον ἐκ τῆς προσβολῆς τοῦ δυνατοῦ τῆς γνώσεως, ἡ ἄρνησις πάσης ἀντικειμενικῆς ἀληθείας, ἡ ὑποκειμενικῇ περὶ πάντων ἀντίληψις, τοῦ

δ'.

ανθρώπου κηρυχθέντος μέτρου χειρμάτων πάντων, τὸ δηλητηριώδες φρόνημα ὅτι ἐξ ἀντικειμένων δὲν ὑπάρχει καλὸν καὶ αἰσχρόν, ἀλλ' ἀμφότερα νόμοι εἰσὶ τοιαῦτα καὶ οὐ φύσει, ἀνέτρεπον προδήλως πᾶν τῆς ἐπιστήμης θέμεθλον, εἰς τερατώδη δὲ τὴν ἑλληνικὴν Κοινωνίαν ὠδήγουν ἀποσύνδεσιν.

Ἀντιμέτωπον νικηφόρος τοῦ ἀπαισίου τούτου ὀλέθρου ἔβηκεν ἑαυτὸν ὁ Σωκράτης. Ἡ μεγάλη, εὐρεία καὶ ἰσχυρὰ αὕτη διάνοια δὲν ἐξήγησε νὰ ἐπαναφέρῃ; ὡς ἦν, τὸ ἀρχαῖον Καθεστὼς, εὐφρεστάτα διακρίνασα ὅτι τοῦτο ἦτο ἀδύνατον ὅλως, καὶ δὴ ὀπισθοδρόμησις ἀπὸ τινος ἀπόψεως, ἀλλ' ἀπεκήρυξε μὲν τὸν πάλαι κρατοῦντα τρόπον τῆς ἀντιλήψεως, διετράγωσεν δέ, ἐλπίδος πλήρης, τὸ δυνατόν τῆς γνώσεως, διὰ καταλλήλου ἐπιζητήσεως τοῦ συνόλου τῶν ἐννοιῶν καὶ ἐκήρυξε τὴν πραγματικὴν ἠθικὴν ἀπολύτως μετὰ τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως συνευγεμμένην.

Οὕτως ἐν τῇ κραταιῇ καὶ ἐδραίῳ τούτῳ νῶ εὔρεν ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἐν τῇ στροφῇ αὐτῆς, ἀπὸ τῶν ἀστρῶν, τῶν τροχιῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἐν γένει τοῦ παντὸς συστάσεως, ἐπὶ τὰ ἔσω ψυχικὰ τοῦ ἀνθρώπου φαινόμενα, ἀπὸ τῆς ὕλης εἰς τὸ πνεῦμα, τὸν γιγάντειον ἐκείνον μοχλόν, ὅστις κατέθηκεν ἀσφαλῆ τῆς ἐπιστήμης θέμεθλα εὐμεθόδως, διὰ τῆς ἐπαγωγῆς καὶ τοῦ ὀρισμοῦ, καὶ ὁ ὁποῖος ἐπαξίως ἐπιγγέλλετο διὰ τῆς οὔσης ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀληθοῦς, τῆς ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης ἐδραζομένης, ἀρετῆς, τὴν ἐπ' αἰσίοις τῆς πρώτης τῶν ἑλληνικῶν Κοινωνιῶν, τῆς Ἀθηναϊκῆς, εὐρείαν καὶ ἐκ βάρων ἀνάπλασιν.

Καὶ τοῦτο μὲν, εἶνε ἀληθές, δὲν ἐπετεύχθη, διότι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῆ. Τὰ ρήματα ἐκείνου, ὁ ὁποῖος, δίκην Προφήτου, ὑπεράνω τοῦ ἄλλου κόσμου ὑψοῦμενος,

εἶχε τὴν προνομιούχον τῆς ἀκοῆς ὀξύτητα ν' ἀκοῦν ἐν ἑαυτῷ τῆς φωνῆς τοῦ δαιμονίου, προσέβαλλον βεβαίως, ἐκέντων, διηρέθιζον τοὺς κρατοῦντας, καὶ, ἀντί, ὑπὸ τὴν ζείδωρον τῆς ἀληθείας πνοήν, νὰ προκύψῃ τῆς Κοινωνίας ἢ εὐθεία διαμόρφωσις, ἐπηκολούθησεν ὁ γαλήνιος καὶ μεγαλοπρεπῆς τοῦ φιλοσόφου θάνατος, ὀμιλήσαντος πρὸς τοὺς δικαστὰς ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ὕψους τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας, ὡς εἶδε δὲ κυρώσαντος τὴν ἐπὶ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ πεποιθήσιν.

Ὀὐχ' ἦττον γόνιμα κατετέθησαν σπέρματα, ἢ μωρὰ καὶ ἀνόητος εἰδωλολατρεία προσεβλήθη ὀξέως, ἐν περισσειᾷ δὲ δυνάμεως τὰ πνεύματα μετ' ἐξοικειώσεως κατηνθύνοντο ἤδη εἰς τὴν πίστιν πρὸς ἓνα Θεόν, ἕως οὗ ἐν τῷ πληρώματι τοῦ χρόνου ἠκτινοβόλησε διὰ τῶν μεγαλοπρεπῶν, τῶν ὑπερόχων, τῶν θαυμασιῶν αὐτῆς ἀκτίνων ἀπὸ τῶν ὀρέων τῆς Παλαιστίνης ἢ Αἰωνία Ἰαλήθεια, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος ἔθιγεν ἑαυτὸν σημεῖον ἀντιλεγόμενον ἐν τοῖς ἀνθρώποις, πέτραν σκανδάλου ἐν τῷ κόσμῳ.

Αἱ δυνάμεις, αἱ ἀπὸ τοῦ Θεανθρώπου ἐκπορευθεῖσαι, τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα, τὰ ἐν τῷ ἀγίῳ, εὐθεὶ καὶ κραταιῷ Αὐτοῦ Πνεύματι διενεργηθέντα, ἠλλοίωσαν τῆς Γῆς τὴν ὕψιν, διχάσαντα τοὺς ἀνθρώπους, εἰς ἀσπόνδους ἐχθρούς ἀφ' ἑνός, διαπύρους δ' ἀφωσιωμένους ἀφ' ἑτέρου. Ἡ παρὰ τὸν Τίβεριν, μεγάλη πόλις, ἢ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς Γῆς, ἢ κοσμοκράτειρα καὶ τυραννομήτωρ Ρώμη, διαισθανομένη σειώμενα τὰ θέμεθλα αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὑπερκοσμίου πνοῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐδίωξεν, ἐβασάνισε τὸ σπέρμα τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέκτεινε τοῦ Ἐσταρωμένου τοὺς ἀσπίλους μάρτυρας, ἀλλ' ἐπνίγη ἐντὸς τοῦ ζῶντος αὐτῶν αἵματος, ἢ δὲ Μήτηρ Ἐκκλησία εὐρεπαυ-

λαν τῶν δεινῶν αὐτῆς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὃς καὶ μετέθηκεν, ἐν πλοῦτῳ δυνάμει καὶ ὑπεροχῇ ἀνέσεως, τοῦ κόσμου τὴν πρωτεύουσαν ἀπὸ τῆς Δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἀπὸ τῆς Ρώμης εἰς τὸ Βυζάντιον, τὴν περιόδοξον ταύτην καὶ ὑπέροχον εἰς κάλλος ἑλληνικὴν πόλιν, ἐν ἣ ὑψώθη ὁ περιώνυμος τῆς Ἁγίας Σοφίας ναός, καὶ ἦτις, δι' ἀγῶνων πολλαπλῶν καὶ ποικίλων, τεραστίων, γιγαντιαίων, καὶ εἰς τὰς τρεῖς τοῦ παλαιοῦ κόσμου ἡττερῶν ἐπεκταθέντων, ἀπέβη ἀληθῶς ἡ Ἱερὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρωτεύουσα, ἡ συγκεντροῦσα τοὺς παλμοὺς τῶν καρδιῶν ἀπάντων τῶν γνησίων Ἑλλήνων.

Ὁ Σωκράτης ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, ἐν ᾧ παρετάθη ἡ διάμονή αὐτοῦ, μὴ ἐκτελεσθείσης ἀμέσως τῆς καταδίκης διὰ τὴν εἰς Δῆλον θεωρίαν, εἶχεν ὀμιλήσει περὶ τοῦ Λόγου τοῦ Παντός, ἐν ᾧ θ' ἀνεπαύοντο αἱ ψυχαὶ ἐπ' αὐτοῦ ὡς ἐπὶ Σχεδίας τὸν ὠκεανὸν τῶν ζητημάτων πλέουσαι. Οἱ πιστοὶ διαισθανθέντες ἐν τῷ βίθει τῶν καρδιῶν αὐτῶν τὴν ἄρρητον καὶ ἀνερμήνευτον ἐκείνην ἀνάπαυσιν ἐν τῷ Χριστῷ, διακηρύξαντι καὶ διαβεβαιώσαντι λόγοις τε καὶ ἔργοις ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ Πατρὸς, ἡ ζῶσα τοῦ Αἰωνίου Νοῦ Ἰδέα, ὁ τοῦ Παντός προάναρχος Λόγος, διεβεβαίωσαν ὅτι, τοῦτον τὸν ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας ἐκζητηθέντα Λόγον, εὔρον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ μόνου δυναμένου νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, τοῦ μόνου ἱκανοῦ νὰ καταπαύσῃ τῶν ἀνθρωπίνων καρδιῶν τὸν τρομερὸν σάλον, τοῦ μόνου ἐπιλύοντος τελείως τὸ σύνολον τῶν προβλημάτων, ἀπερ φύσει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην προβάλλονται συνείδησιν.

Ἄλλ' ἐν τῷ νέφῳ κόσμῳ, ὅστις διεδέξατο τὸν ἀρχαῖον

ἐκφυλον τῆς εἰδωλολάτρειας, δὲν ἦσαν πάντες ἐν τῷ καθορισμῷ τῆς οὐσίας καὶ φύσεως τοῦ Χριστοῦ σύμφωνοι. Ἐριδῆς καὶ συγκρούσεις ἐγένοντο ἐν αὐτῷ τῷ τῆς Ἐκκλησίας περιβόλῳ, ἡ ἀρχαία Ρώμη ὑπὸ φρικαλέου κατὰ τοῦ Βυζαντίου κατελήφθη πάθους, ποικίλαι ἐν τῇ ροῇ τῶν αἰώνων διαμορφωθείσαι συνθῆκαι, ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἴδια οὐκ ὀλίγα λάθη, γενόμενα ἐν αὐτοῖς τοῖς σπλάγγνοις τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, κατεκρήμυσαν τὸ ὑπέρλαμπρον καὶ μεγαλοπρεπὲς ἐκεῖνο οἰκοδόμημα, οὐ δὲν ὑπελείφθησαν εἰμὴ τὰ θεμέθλα, διὰ τὸ ἀρραγὲς καὶ ὑπεράγαν σίερον αὐτῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Εὐρώπη, ἐπὶ χίλια καὶ πλεον ἔτη, ἔμεινεν ἐν τῷ σκότει καὶ τῷ βαρβαρισμῷ. Μοναχοὶ Ἕλληνας καὶ ἄλλοι ἄνδρες πυρφόροι, ὡς καὶ ἄλλοδαποὶ, ἀλλὰ μεμυημένοι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ παιδείᾳ, οὐκ ὀλίγον δὲ ἡ τῶν παρ' ἡμῖν Παύλικανῶν λεγομένη αἵρεσις, ἣτις ἐξηπλωμένη ἐν τοῖς βορείοις συνόροις τῆς Αὐτοκρατορίας εἶχεν ἔλθει εἰς συνάφειαν μετὰ τῆς Δύσεως, συντέλεσαν, τὰ μέγιστα, μετὰ καταλλήλων ἄλλων συνθηκῶν, εἰς τὴν ἐν τῇ Δύσει ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν Ἐπιστημῶν.

Αἱ πηγαὶ τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους ἠνεόχθησαν ἐκ νέου, ἐπεκράτησε τὰ μέγιστα ὁ ἐκ Σταγείρων φιλόσοφος, ἀλλὰ λόγος περὶ αὐτονόμου καὶ ἐλευθέρως φιλοσοφίας οὐδόλως δύναται νὰ γένηται, καθόσον ἐπεκράτουν προλήψεις οἰκτραὶ καὶ σχολαστικότητες ἐλσειναί, ἅς μοιρῶς ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία ὑπερήσπιζε διὰ τοῦ θύρακος τῶν Ἁγίων Γραφῶν, αἵτινες ὁμως οὐδόλως ἔχουσι πρὸς αὐτὰς σχέσιν, προκληθέντος οὕτως τερατώδους ρήγματος μετιξὺ τῆς θρησκείας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἐπιστήμης ἀφ' ἐτέρου, τῶν νέων ἐπιστημόνων διορώντων ὅτι τὰ πορίσματα

ή'.

τῶν ἐρευνῶν αὐτῶν, φαινὸν καὶ ἀναμφισβήτητα, οὐδεμίαν ἠδύναντο νὰ ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὴν Παπικὴν Διδασκαλίαν, ἣν δὲν ἔσχον τὴν ἐπιβεβλημένην φρόνησιν νὰ διακρίνωσιν ἀπὸ τῆς γνησίας χριστιανικῆς, τοῦ ἀδίκου ἀμφοτέρω βαρύνοντος τὰ μέρη, ἀλλὰ πλείον τὴν Παπικὴν Ἔδραν.

Ἄνδρες ὑπέροχοι κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἐτάραξαν τὴν τελματώδη εὐρωπαϊκὴν λίμνην, προσπαθήσαντες ὅπως καθάρωσι ταύτην, μεγάλης κινήσεως πρόδρομοι ἀποβάντες. Οὕτως ὁ μοναχὸς Βροῦνος ἐν Ἰταλίᾳ, ὁ ἱερός Μονταίγνης ἐν Γαλίᾳ, ὁ θεόσοφος Βόημος ἐν Γερμανίᾳ, τῆς ἑλληνικῆς παιδείας οὐδόλως ἀμέτοχοι, ἔσχον τὸ ὑπέροχον σθένος, παρὰ τὰ κρατοῦντα ἐν τῇ ψευδεκκλησίᾳ τῆς Δύσεως δεσμά, ν' ἀναπτύξωσι τὴν Διδασκαλίαν αὐτῶν, κέντρον ἔχοντες τὸν Θεόν, μόνον τὸ φῶς τοῦ ὁποίου, κατὰ τὸν Γαλάτην Μονταίγνην, δύναται νὰ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου ὑποκειμένου εἰς πλάνας.

Ἄλλὰ τὴν κυρίως ΑΡΧΗΝ τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας ἀποτελοῦσι δύο μεγάλοι σοφοί, ὁ Βρετανὸς Βάκων καὶ ὁ Γαλάτης Καρτέσιος, οὐσιωδῶς διασεισάντες τὸν βαρύν, τὸν φρικτὸν καὶ ὀλέθριον ἐκείνον τῶν προκαταλήψεων ζυγόν, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ἔργου ἡμῶν ἀπὸ τῆς τούτων ἐπικρίσεως ἀρχόμεθα.

*Ἐγράφη ἐν Λιγίνῃ τῇ 2 Ἀκεμβρίου 1913.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΡΝΕΛΛΟΣ

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ
ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΝ ΤΟΙΣ ΚΥΡΙΩΤΕΡΟΙΣ ΑΥΤΗΣ ΣΗΜΕΙΟΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Β Α Κ Ω Ν

Ἡ βαρεῖα καὶ ἀπαίσιος ἐκίνη τῶν προκαταλήψεων πλάξ, ἡ τερατώδης ἐκείνη πρόληψις, ἣτις, ἀπὸ τῆς ψευδεκκλησίας τῆς Δύσεως ἐκπορευθεῖσα, παρίστα τὴν διερευνῆσιν τῆς φύσεως ὡς ἀντικειμένην δῆθεν πρὸς τὴν ἐν ταῖς Γραφαῖς ἐκπεφρασμένην βούλησιν τῆς θεότητος — ἐνῶ ὁ προφητάναξ Δαυὶδ, ὁ ἐστεμμένος τῆς Ἰουδαίας μουσηγέτης, δι' οὗ ἀνοίγει καὶ κλείει ἡ Ἐκκλησία, διαρρήθην λέγει: «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποιῆσιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα», πᾶσα δὲ ἡ Γραφή κατηγορηματικῶς κηρύττει τὸ Σύμπαν ὡς ἔργον τοῦ Θεοῦ, εἶνε δὲ πρόδηλον ὅτι ὁ τὸ ἔργον ἐξετάζων ἀναγκαίως πρὸς τὸν ἐργάτην περιίπταται, ὁ φυσιοδιφῶν φιλοσοφεῖ, πρὸ νόμων εὕρισκόμενος αἰώνιων, πανσόφως τὸ τεράστιον σύνολον τῶν ἀλλοιώσεων καὶ μεταβολῶν ἰθυνόντων — ὁ ὀλέθριος καὶ παρὰ φύσιν ὄλως τρόπος τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι τῆς φύσεως, τοῦ περικαλλοῦς καὶ θαυμασίου τούτου δημιουργήματος τοῦ Αἰωνίου, ἡ φρικτῶς διεστραμμένη περὶ τοῦ ζωοποιοῦ τῶν Γραφῶν πνεύματος

ἀντίληψις, εἶχεν εὐνουχίσει κυριολεκτικῶς τὰ πνεύματα, εἶχε τοσοῦτω ταῦτα καταστήσει δειλία, ἄτολμα, στείρα καὶ ἄκαρπα, ὥστε σχεδὸν ἐφρόνουν ὅτι οἱ Ἄρχαῖοι τὴν τελευταίαν εἶπον λέξιν.

Ἡ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἐμφάνισις τοῦ Βάκωνος, κηρύττοντος διὰ συγγράμματος, ὅπερ ἀπεκάλεσε «Νέον Ὅργανον», τὴν πειραματικὴν μέθοδον, ἦτο ἀληθῶς εὐεργεσία κραταιὰ πρὸς τὰ τῶν ἀνθρώπων πνεύματα, ἐν οἷς ἐμελλε θαυμάσιος πρὸς ἐπιστημονικὰς διερευνήσεις ν' ἀναπτυχθῆ ὄργασμός, *ζωοποιουμένης οὕτως ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς ἐργασίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως*, ἣτις, παρ' ὅσασδήποτε καὶ οἰασδήποτε πλάνας, αἱ ὁποῖαι εἶνε δυνατόν νὰ ἐπικρατήσωσιν, εἶνε προορισμένη νὰ στραφῆ ὀλοσχερῶς πρὸς τὸν κεκρυμμένον ἀλλὰ καὶ εὐδηλον ποιητὴν ταύτης τε καὶ τοῦ Σύμπαντος, διότι μόνον οὗτος ὑπάρχει τὸ τέλειον ταύτης πλήρωμα.

Ἐν τῷ «Νέῳ» λοιπὸν «Ὁργάνῳ», κηρύσσει ὁ Βάκων τὸν Ἐμπειρισμόν, σύστημα, τὸ ὁποῖον καθιστᾷ τὴν ἐμπειρίαν ὡς *ἀναγκαίαν* πηγὴν τῶν γνώσεων, σύστημα, καθ' ὃ ἡ πείρα τίθεται ὡς βῆσις καὶ ἀρχὴ πάσης γνώσεως, τοῦ συνόλου τῶν ἐννοιῶν, κρίσεων καὶ συλλογισμῶν μόνον ἐπὶ ταύτης στηριζομένου.

Καὶ ἐνῶ εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ πνοὴ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἐπνευσεν ὡς αὔρα ζωογόνος ἐπὶ τὰ πνεύματα τῶν ἀνθρώπων, τὰ ὁποῖα ξηρὰ καὶ ἀδρανῆ ὡς ἐν σαβάνοις ἐκρατοῦντο ἐντὸς τῶν προλήψεων αὐτῶν, ὧν ἡ προσοχὴ ἐκαλεῖτο ἤδη ὅπως στραφῆ ἐπὶ τὴν μεγάλην καὶ θαυμασίαν φύσιν, ἐν ἣ τεράστια καὶ τὰ μάλα ποικίλαι δυνάμεις δρῶσιν ὅπως ἀναπαράγωσιν ἔκπαγλον φαινόμενον δίκτυον, ἐν τοῦτοις φέρει αὕτη ἐν ἑαυτῇ φρικτὰ πλάνης σπέρματα, τὰ ὁποῖα,

κατατεθέντα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 17ου αἰῶνος, ἐξακολουθοῦσι μένοντα εἰσέτι ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ.

Ἦρὸν ἢ δὲ εἰς τὸν διελεγμὸν τούτων προβῶ, νὰ παρατηρήσω ὀφείλω ὅτι καὶ ἡ πειραματικὴ αὕτη μέθοδος, τοῦ Ἐμπειρισμοῦ ἢ Ἀρχῆς, οὐδόλως τῶν ἡμετέρων πρόγόνων εἶνε ξένη. Ὁ Ἀναξαγόρας ἐστρέβλου τοὺς ἀσκοὺς καὶ ἐναπελάμβανε τὸν ἀέρα ἐν ταῖς κλεψύδραις, ἵνα καὶ πειράσῃται δεῖξῃ ὅτι ἔστι τι ἰσχυρὸν ὁ ἀήρ, οὗ ἡ τεραστία δύναμις εἶνε ὅμως φανερά, οὐκ ὀλίγα δ' ἐκείνοι εἰς τὴν δρᾶσιν ἀπέδιδον τούτου, ἐφ' οὗ ἐποχουμένην τὴν γῆν ἐθεώρει ὁ μέγας οὗτος φιλόσοφος. Εἶνε γνωστὸς ὁ διὰ τοῦ ἀσχοῦ πειραματισμὸς τοῦ Ἀριστοτέλους πρὸς καθορισμὸν τοῦ βάρους τοῦ ἀέρος. Συνέδεον ἐκείνοι τὴν θεωρίαν μετὰ τῆς πείρας, αἵτινες εἶνε προωρισμένοι ἀμφότεραι ὅπως ἀλληλεπιδρῶσιν. Ὁ Ἀρχιμήδης εἶχε κατασκευάσει πυροβόλον δι' ἀτμοῦ, ὡσαύτως ὁ Ἡρόν τὸ Λιολόπυλον αὐτοῦ, σφαιρὰν τουτέστι στρεφομένην ἀντιθέτως τῆς ὀπῆς, ἀφ' ἧς ἐξήρχετο ὁ ἀτμός. Εἶνε γνωστὴ ἡ μηχανὴ ἐκείνη, ἣτις διὰ τῆς θλίψεως τοῦ ἀέρος ἐσφενδόνιζε τὰ βέλη, ἀερότονον καλουμένη. Ἀλλὰ δὲν παρεδίδοντο εἰς τὰς αἰσθήσεις, καταπεπαισμένοι περὶ τῆς ἀδυναμίας αὐτῶν. « Ὑπὸ ἀμαυρότητος αὐτῶν, λέγει ὁ ἐκ Κλαζομένων φιλόσοφος, οὐ δυνατοὶ ἐσμεν κρίνειν τ' ἀληθές. » Εἶνε ἀληθές ὅτι ὁ Βρετανὸς σοφὸς δὲν παραλείπει νὰ ὀμιλήσῃ περὶ γενικεύσεως καὶ ἐπαγωγῆς—αὐταὶ δ' ἀνάγονται εἰς τὸν Σωκράτην, χωρὶς νὰ ὦσι καὶ ὅλως ἄγνωστοι πρὸς τοὺς ἀρχαιοτέρους τούτου—μετ' εὐλαβείας γιγνομένης, οὐχ ἦττον ἐν τῇ μεθόδῳ, ἣν προτείνει, τῇ πειραματικῇ, διακηρύττων πᾶσαν γνῶσιν ὡς τῆς πείρας ἐξαγόμενον, ἐνυπάρχει ἄκρως ὀλεθρία πλάνη, σπουδαιό-

τα την φιλοσοφίαν παραβλάπτουσι.

Και πρώτον ἐνῶ ζητεῖ νὰ διανείξῃ τῆς διανοίας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ ἐν τῇ ζώσῃ φύσει ὠραῖον φῶς καὶ νὰ φέρῃ ταύτην εἰς συνάφειαν μετὰ τοσοῦτων πρὸ ἡμῶν θαυμασιῶν τελουμένων, κολουεῖ βαθύτατα, ὅλως παρὰ φύσιν, αὐτὴν ταύτην τοῦ ἀνθρώπου τὴν φύσιν, ἀνάπῃρον τοῦτον καθιστὰς ἐν τῇ πτήσει αὐτοῦ πρὸς ἐκζήτησιν τῶν αἰωνίων ἀληθειῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸν ἄρτον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Διότι, ἀφοῦ αὐτὴ αὐτὴ ἡ Μήτηρ Φύσις ὤπλισε τὸν ἄνθρωπον διὰ τῆς ἐνδομυχοῦσης τοῦ Λόγου δυνάμεως, δυνάμεως κεκτημένης τὴν ὑπέροχον ἰδιότητα διὰ μέσου τῶν πολυποικίλων φαινομένων νὰ συλλαμβάνῃ αὐτὸν τὸν ἀόρατον, ἀλλὰ γεσιουργὸν τούτων λόγον, ἀφοῦ ἡ Δημιουργία ὤπλισε τὸν ἄνθρωπον διὰ δυνάμεως, μόνον ἐπὶ τῶν αἰτίων ἐπαναπαυομένης, τὰ αἰτιατὰ καθοριζόντων, ἐρωτῶμεν, ἐν τίνι δικαιώματι ἀποκόπτεται ἡ θαυμασία αὕτη δύναμις, ὃ δὲ ἄνθρωπος ἀνισύρροπος ὄντως, ἀνάπῃρος, μονομερῆς, ἀφίεται ὅπως προχωρήσῃ, ἐστερημένος τοῦ κυριωτέρου αὐτοῦ ὅπλου, ἐν τῷ μεγάλῳ ὠκεανῷ τῆς γγώσεως, πρὸς ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων, ἅπερ φύσει πρὸ τῆς ἐλλόγου αὐτοῦ συνειδήσεως ἐγείρονται ;

Καὶ ὁμως χωρὶς τῆς κραταιᾶς ταύτης δυνάμεως οὐδὲ ἡ λειτουργία τῶν αἰσθήσεων, ὡς ὀργάνων φιλοσοφικῶν, δύναται νὰ νοηθῇ. Διότι, ἂν μὴ ἀκτινοβολήσῃ ἔσωθεν τῆς συνειδήσεως τὸ ἀγλὸν φῶς, ἀφ' οὗ τελεσιουργεῖται ἐν ἡμῖν ἡ μετάδοσις τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ ἡμετέρου ὄντος, τῆς συνειδήσεως τῆς ἡμετέρας ἀναλλοιώτου ἀτομικότητος, ὅλως διακεκριμένως τοῦ περιβάλλοντος ἡμῶς θαυμασίου τούτου κόσμου, ἐν ᾧ τοσαύτη πληθὺς ἀλλοιώσεων

καὶ μεταβολῶν ἐπιτελεῖται, αἱ αἰσθήσεις οὐδ' ἐπελάχιστον νὰ χρησιμεύσωσι δύνανται ὡς ὄργανον φιλοσοφίας, ὡς μέσον ἐπιστήμης. Ἡ ἔννοια τῆς ἀπολύτου διακρίσεως τοῦ ἡμετέρου ὄντος ἀπὸ τοῦ κόσμου, τὸ κραταιὸν συναίσθημα τοῦ ἐνεργοῦντος Ἐγώ, ἀναλλοιώτου ὅλως παραμένοντος ἐν τῇ ὑποστάσει αὐτοῦ ἔναντι τοῦ ἀπαύστως ῥεόντος καὶ ἀλλοιουμένου κόσμου, εἶνε τὸ ἀναγκαιῶς προηγούμενον τῆς φιλοσοφίας θέμεθλον.

Ἄλλὰ τὸ θαυμάσιον τοῦτο καὶ ἐνδομυχοῦν φῶς, ἀλλ' ἡ ἔννοια αὕτη τῆς ἀπολύτου διακρίσεως τῆς ἡμετέρας ἀτομικότητος, ἀλλὰ τὸ ὑπέροχον συναίσθημα τοῦ ἀναλλοιώτου ἡμῶν Ἐγώ, ἐν μέσῳ τοῦ περιβάλλοντος ἡμᾶς καὶ διηνεκῶς ἀλλοιούμενου κόσμου, οὐδόλως ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν αἰσθήσεων ἐκπηγάζει, αἵτινες πληθὺν ὅλως διαφόρων ἐντυπώσεων ἡμῖν παρέχουσιν. Ἐπομένως, εἶνε ἀπολύτως ἀντιφιλοσοφικόν, ἐνῶ ἡ φιλοσοφικὴ τῶν αἰσθήσεων λειτουργία ἐδράζεται ἐπὶ τούτου τοῦ ἐσωτερικοῦ φωτός, τοῦ μεταδίδοντος ἡμῖν τὴν συνείδησιν τῆς ἀναλλοιωτοῦ ἡμῶν ἀτομικότητος, ἐν μέσῳ τῶν τροπῶν καὶ ροῶν, τῶν ἀλλοιώσεων καὶ μεταμορφώσεων τοῦ περιβάλλοντος ἡμᾶς μέσου, νὰ ἐπιζητῶμεν ὅπως πάση μηχανῇ θέσωμεν εἰς ἀχρησίαν τὴν θαυμασίαν τούτου ἀκτινοβολίαν, χωρὶς τῆς ὁποίας οὐδόλως ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ αἱ αἰσθήσεις θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξυπηρετῶσιν ἡμᾶς καὶ ἡ ὁποία οὐδόλως ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων προκύπτει, ἀφοῦ εἶνε πρόδηλον ὅτι ἡ στροφή τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς διανοίας ἡμῶν πρὸς ταύτην δύνανται νὰ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς πρὸς θαυμασίας ἀποκαλύψεις, καὶ δὴ πρὸς αὐτὴν ταύτην τῆς ἀληθείας τὴν ῥίζαν.

Εἶνε ἀληθές ὅτι ὁ Βάκων ἔπαθεν ὅλως ψυχολογικὸν

πάθημα. Παρατηρήσας ὅτι ὁ πρὸ αὐτοῦ κρατήσας τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι, μικρὰν τῆς ἀγαθολοιοῦ πρὸς τὴν ὡσαύτως ἐργαζομένην καὶ ζῶσαν φύσιν συναφείας, δὲν παρήγαγεν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, εἰμὴ πλάνας, προλήψεις καὶ σκωρίας, ἐν αἷς τῶν ἀνθρώπων τὰ πνεύματα διετέλουν ὡς ἐν σαβάνῳ, ἐπετεύγισε ταχὺς πρὸς τὸ ἄλλο ἄκρον, τὸ τῶν αἰσθήσεων. Εἶνε ὡσαύτως ἄληθές ὅτι ὁ Βάκων δὲν ἐξήτησεν εὐθέως νὰ πληῖξη τὸν λόγον, ἐν τῷ ὑπεραίρειν τὰς αἰσθήσεις. Φέρει μάλιστα τὴν ἐξῆς ὡραίαν παραβολήν, τὴν ὁποίαν ὑπολαμβάνει ἐξόχως ἐπὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ συστήματος ἐφαρμοζομένην. Λιαιρῶν τοὺς φιλοσόφους εἰς δύο τάξεις, οἷον τοὺς ἐμπειρικοὺς καὶ τοὺς δογματικοὺς, παραβάλλει τὸν μὲν ἐμπειρικὸν πρὸς μύρμηκα, συγκομιζόμενον μὲν πανταχόθεν τ' ἀναγκαῖα, ἀλλ' ἄρκοῦμενον εἰς μόνον τοῦτο καὶ καταδαπανώμενον εἶτα πᾶσαν αὐτοῦ τὴν προμήθειαν, τὸν δὲ δογματικὸν πρὸς ἀράχην διότι ὑφαίνει ἱστοὺς ἐξ ὕλης, οὗς οἴκοθεν ὅλως ἐξάγει, ἱστούς, θαυμασίους μὲν διὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὸ ἀριστοτεχνικὸν τῆς διατάξεως, ἀλλ' εὐδιαρρήκτους, ἐνῶ ἡ μέλισσα, τὴν μέσσην καὶ βασιλικὴν βαδίζουσα ὁδόν, συνάγει μὲν καὶ αὕτη κατ' ἀρχῆς τὴν πρώτην ὕλην ἐξωθεν, ἐκ τῶν ἀνθέων καὶ λειμώνων, ἀλλ' ἔπειτα δι' ἐργασίας, ὅλως αὐτῇ ἰδιαζούσης, ἐπεξεργάζεται καὶ μετουσιοῖ ταύτην, — καὶ τὸ ἔργον τῆς μελίσης — νοεῖται, — ἀπαικονίζει τὸ τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας.

Παρὰ ταῦτα, ἡ ὑπηρεσία, ἣν δίδωσιν εἰς τὸν λόγον, εἶνε παρὰ φύσιν μικρὰ, εὐτελής, ταπεινὴ, ἐξίστησι δ' ὅλως αὐτὸν τοῦ ἰδίου χαρακτῆρος καὶ τῆς ὑπερόχου αὐτοῦ λειτουργίας.

Ἐκ τούτων ἠδελὲ τις υποθέσει ὅτι ὁ Βάκων, ὁ δεσπο-

τικήν τῆ πείρα ἐξουσίαν ἀπονείμας, δὲν παραδέχεται Θεόν, ἀφοῦ οὗτος δὲν δύναται νὰ γείνη τῆς πείρας ἀντικείμενον. Πλὴν οὐχί, πιστεύει εἰς Θεόν, ἀλλὰ μὴ εἰδὼς τι λέγει, χαρακτηρίζει τὸν ποιητὴν τῶν αἰώνων ὡς μὴ ἐπιστητόν, αὐτὸς δὲ πιστεύων ἐνὶ Θεῷ, ἐλέγγει τοὺς ἀθεοῦς. Τὸ ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶνε ἐπιστητόν εἶνε τερατώδης πλάνη, εἰς ἣν παρεσύρθη ὁ Βάκων ὡς ἐκ τοῦ συστήματος αὐτοῦ, οὐ ἔνεκα ἐστερηθῆ τῶν πολυτίμων συνειπειῶν, πρὸς ἃς, ἐν ἀπειρῷ ἀσφαλείᾳ, καθοδηγεῖ τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο ἔνδον σελαγίζον φῶς τὸν εἰς τοῦτο τὸν νοῦν προσέχοντα. Διότι, σὺν τῇ μεταδόσει τῆς συνειδήσεως περὶ τῆς ἀναλλοιώτου ἡμῶν ἀτομικότητος, διαφανίζει ἀπλῶς τὴν ἡμετέραν, ὑπόστασιν περὶ τοῦ ὅτι αὕτη τίσεται ἐν τοῖς «γεγονόσιν».. Οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἔχει συνειδησιν ὅτι ἦν αἰωνίως, οὐδεὶς σύννοιδεν ὅτι οὐδέποτε ἦν χρόνος, καθ' ὃν οὐκ ἦν, καὶ οὐδεὶς ἐπὶ πλέον—ἡ παραφροσύνη βεβαίως δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὕψιν—ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ἀπολύτου ἀληθείας τῆς μαρτυρίας ταύτης τῆς ἡμετέρας συνειδήσεως.

Ἄλλὰ ταύτης ὑποκειμένης, δεδομένου δηλονότι ὄντος ὅτι ἡ συνειδήσις ἡμῶν, μετ' ἐπιβολῆς ἀπειρῶς κατηγορηματικῆς, μαρτυρεῖ ὅτι γεγόναμεν, ἔπεται ἄρα ἐκ τούτου, οὐδ' ἔχοντος ἀμφιβολίας καταλειπομένου, ὅτι ἐξ ὄντος, καὶ διῆ ὄντως ὄντος, τοιούστιν αἰδίου τε καὶ ἀναιτίου, ἔχομεν λάβει τὴν ὑπαρξιν, διότι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲν δύναται νὰ γείνη, καθόσον τὸ μὴ ὄν, ἐστερημένον αὐτὸ ὑπάρξεως, προδήλως νὰ μεταδώσῃ τοιαύτην ἀδυνατεῖ. Καὶ εἰ ἡμεῖς, τῆς Δημιουργίας τὸ ὑπέροχον προῖόν, τοιαύτην ἔχομεν συνειδήσιν, συνειδήσιν δηλονότι μαρτυροῦσαν ἡμῖν ὅτι ἐγενόμεθα, οὐκ ἔχοντες τὸ εἶναι ἐξ ἡμῶν αὐτῶν αἰδίων, — ἀφοῦ καὶ αὐτὴ ἡ ἐν ἡμῖν συνειδήσις εἶνε χρονικῆ,

μη υπάρχουσα πρὸ ὀρισμένου χρόνου, ἐν χρόνῳ ἔναρξιν ἐμφανείας ἔχουσα, δυνάμεθα νὰ ὄμεν ἀπείρως βέβαιοι ὅτι τὰ ὑφ' ἡμᾶς ζῆα πολλῶ μᾶλλον θ' ἀμοιροῦσι τοιαύτης συνειδήσεως — ταῦτα συνειδήσεως ἀληθοῦς, ἐλλόγου συνειδήσεως πᾶμπαν στεροῦνται — καὶ ἐπομένως δὲν δύνανται τοιαύτην νὰ ἔχωσι τὰ φυτά, ἄρα οὐδ' ἢ ὑπὸ τὰ φυτὰ ἀνόργανος ὕλη. Ἐπομένως τοῦ Γεγονότος ὁ χαρακτηρ ἐφ' ἡμᾶς τε καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν ὕλην, τὴν τ' ὄργανικὴν καὶ ἀνόργανον, ἐφαπλοῦται, καὶ ἄρα τὸ Σύμπαν, ἐν ᾧ διὰ τῶν ὑπερόχων αὐτοῦ δυνάμεων βασιλεὺς ὁ θαυμάσιος καὶ μυστηριώδης πέφυκεν ἄνθρωπος, μαρτυρεῖ τὴν αἰδιον ὑπαρξιν αἰδίου ὄντος, τὴν αἰτίαν τῆς ἑαυτοῦ ὑπάρξεως ἐν ἑαυτῷ ἔχοντος, ἀπολύτως βεβαίου ὄντος ὅτι τὸ μὴ ὄν, ἐστερημένον ὑπάρξεως αὐτὸ, φύσει ἀδυνατεῖ γὰ μεταδόσῃ τοιαύτην τοῖς μὴ ἔχουσιν.

Θὰ ἦτο δ' ὅλως ἀνεπιστῆμον διὰ τὸ ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ὑποπίπτει εἰς τὴν αἴσθησιν νὰ ρροηήσωμεν περὶ τοῦ ΠΡΩΤΟΥ καὶ Αἰωνίου ὄντος, οὐ ἢ ὑπαρξίς εἶνε ἀπείρως βεβαία ὑπὲρ ἅπαντα τ' ἄλλα, ἄπερ μέτοχα τοῦ εἶνε γεγόνασιν, ὑπὸ ροὴν ἄπαιστον τελοῦντα, ὅτι εἶνε τοῦ κύκλου τῶν Ἐπιστητῶν ἐκτός. Οὔτε οἱ ἦχοι ὑποπίπτουσιν εἰς τὸν ὀφθαλμόν, οὐδὲ τὰ χρώματα εἰς τὰ ὄτα, καὶ εἰ περὶ τῶν ἡχῶν ἐκρίνομεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, διὰ τῶν ὠτῶν δὲ περὶ τῶν χρωμάτων, θὰ κατελήγομεν ἀσφαλῶς εἰς τὴν ψευδῆ περὶ ἀνυπαρξίας ἀμφοτέρων ἔννοϊαν, ἐνῶ τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι πλέομεν εἰς ὠκεανὸν καὶ ἡχῶν καὶ χρωμάτων.

Καὶ ὅχι μόνον κατὰ τὸ εἶναι τὸ Ἐπέρατον ὄν, τὸ αἴτιον τῆς τῶν ἄλλων ἀπάντων ὑπάρξεως, ἀλλ' ὡς ἀκριβέστερον ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὀψόμεθα, καὶ κατὰ τὸ βίθος

τοῦ συνόλου τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ ὑπάρχει ἐντὸς τῆς ἀκτίνος τῆς ἡμετέρας ἐπιστήμης, καὶ μάλιστα μόνον διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τῶν ἰδιοτήτων τοῦ Αἰωνίου εἶνε δυνατὴ ἢ ἐπίγνωσις τῆς φύσεως τῆς ὕλης, διὰ τὴν οὕτως ἔχει, ὡς καὶ πλεῖστα ἐν τῇ Δημιουργίᾳ φαινόμενα, ἀκατάληπτα ἄλλως, μόνον διὰ τοῦ φωτός, τοῦ ἀπλέτους ἐκείθεν ἐκπορευομένου, ἐξηγοῦνται. Οὕτω θὰ νοηθῇ ἐντελῶς, ὅτι τὸ ὑποπίπτον ὀπωσδήποτε ὑπὸ τὸ κράτος τῆς αἰσθήσεως οὐδεμίαν ἀπολύτως δύναται νὰ ἔχη σχέσιν μετὰ τῆς Οὐσίας τοῦ Ἀπολύτου ὄντος.

Οὕτως ὁ Βάκων, ἀποδιδούς μὲν τὴν δεσποτείαν εἰς τὴν πείραν, ταπεινότατον δὲ ταύτης ὑπηρετήν τὸν λόγόν τιθέμενος, ἀφ' ἑνός, παραδεχόμενος δ' ἐτέρωθεν Θεόν, ὁ ὁποῖος εἶνε τῆς πείρας ἐκτός, ἠσπάζετο τῆς διττῆς ἀληθείας τὴν θεωρίαν, καθ' ἣν τὸ ἀληθὲς ὡς πρὸς τὴν φιλοσοφίαν δύναται νὰ ἴηνε ψευδὲς ὡς πρὸς τὴν θεολογίαν καὶ τὰνάπαλιν, μὴ νοῶν ὅτι τοιαύτη ἀντίληψις ἀντίκειται ἄντικρυς εἰς τὸ γνήσιον ἐπιστημονικὸν πνεῦμα, τὸ ἐπιβάλλον αὐστηροτάτην ἐν ταῖς ἐπιστήμῃσι ἐνότητά.

Τὸ ἐκ τῆς κυριαρχίας δὲ τῆς πείρας, ἣν ἐκήρυξεν ὁ Βερουλάμιος Βάκων, συμπέρασμα μὲ ἀπόλυτον ἀκρότητα ἔστυρεν ὁ Ὄββης, νεώτερος τοῦ Βάκωνος, τονίσας, ἀπὸ μὲν φιλοσοφικῆς ἀπόψεως, ὅτι δὲν πρέπει νὰ παραδεχώμεθα εἰ μὴ σώματα, περὶ τοῦ εἶναι τῶν ὁποίων ἡ πείρα βεβαίωσι ἡμᾶς, ἀπὸ δὲ τῆς πολιτικῆς, ὅτι τὰ πάντα πρέπει νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὴν τοῦ Μονάρχου βίβλησιν. Οὗτος ἐκήρυξεν ὅτι καθ' αὐτὸ οὐδὲν ὑπάρχει ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀλλὰ μέτρον τούτων ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος. Μετὰ τοῦ Βάκωνος παραδέχεται ὅτι τὸ εὐάρεστον καὶ ὑφέλιμον εἶνε ἀγαθόν, ἐνῶ ἀπεναγτίας τὸ δυσάρεστον καὶ βλαβερόν

εἶνε κακόν. Εἶνε γνωστόν ὅτι καὶ ὁ μέγας τῆς Ἀρχαιότη-
τος φιλόσοφος, ὁ θεῖος Σωκράτης, τὸ ἀγαθὸν καὶ κακὸν
ἔκρινεν ὡσαύτως διὰ τοῦ ὠφελίμου καὶ βλαβεροῦ. Ἄλλ'
εἶνε πρόδηλον ὅτι ὁ τε Ὀββης καὶ ὁ πρὸ αὐτοῦ Βάκων,
εἰ καὶ συμφωνοῦσιν ἐν ταῖς λέξεσιν, ἔχουσιν ὅλως διά-
φορον ἀντίληψιν, ἀκριβῶς περὶ τοῦ ὠφελίμου καὶ τοῦ
βλαβεροῦ, πρὸς τὸν δαιμόνιον τῶν Ἀθηναίων σοφόν, ἀφοῦ
ὁ μὲν Ὀββης, διὰ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ «Λεβιάθαν»,
ύλιστικώτατα καὶ δουλικώτατα φρονῶν ἐκήρυξε τὴν τυ-
ραννίαν καὶ τὴν ἀπόλυτον εἰς ταύτην ὑποταγὴν, προσοι-
κειωθεὶς οὕτω τοὺς βασιλικούς, ὁ δὲ Βάκων κατάχρησιν
ποιησάμενος καὶ κατηγορηθεὶς τὸ 1621 κατεδικάσθη εἰς
ποσὸν τεσσαράκοντα χιλιάδων λιρῶν ὑπὸ τοῦ Παρλαμέν-
του, ἔκπτωτος γενόμενος τῶν ἀξιωμάτων αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν
ἐπαύσατο συγγράφων μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, καθόσον
ἐφρόνει ὅτι δύναται τις ἐν μὲν τῇ θεωρίᾳ νὰ ἴηεν τὰ μάλα
φωτεινός, ἐν δὲ τῇ πράξει ὕφισ ἐρπυστήρ.

Παρὰ ταῦτα δέον νὰ ἐξαρθῇ τὸ ὅτι ἐπέδρασεν ἐπωφε-
λῶς, στρέψας τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν ἐπι-
στημονικὴν τῆς ὥραιας καὶ μεγαλοπρεποῦς περὶ ἡμᾶς
φύσεως μελέτην, ἥτις ὅσω βαθυτέρα, παρὰ τὰς καμπύλας
καὶ στροφὰς αὐτῆς ἀποβαίνει, τόσο ἐγγύτερον πρὸς τὸν
Ποιητὴν ταύτης, τὸν Αἰώνιον, φέρει ἡμᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΚΑΡΤΕΣΙΟΣ

Ὁ μέγας οὔτος Γαλάτης, ἐκζητήσας ὅπως, ἔρεισμα κραταῖον καὶ ὄλως ἀσάλευτον εὐρών, θῆ ἔν ταῖς φιλοσοφικαῖς αὐτοῦ μελέταις, εἰσέδυσεν εἰς τὸν ἐσωτερικὸν τῆς ψυχῆς κόσμον καὶ παρατηρήσας ὅτι, εἰ καὶ περὶ πάντων τῶν ἄλλων θὰ ἠδύνατο νὰ ἐγερθῆ ἀμφιβολία, μένει ὅμως ἔν, ἀπείρως ὑπέρτερον τῶν ἀφριζόντων καὶ ἐξογκουμένων ταύτης κυμάτων, ὑπὲρ ταῦτα ὑπεραιρόμενον, — καὶ τοῦτο εἶνε ἡ ἡμετέρα ὑπαρξις, ἣν ἡμεῖς αὐτοὶ νοοῦμεν. Ἔθετο λοιπὸν ὡς βᾶσιν ἀσάλευτον τῆς ἀληθείας τοῦ φιλοσοφικοῦ αὐτοῦ συστήματος, ζητοῦντος ν' ἀποκλίση πᾶσαν οἰουδήποτε σκεπτικισμοῦ προσβολήν, τὴν ἔννοιαν τὴν ἐνυπάρχουσαν ἐν ταῖς ἐξῆς προτάσει: «Νοῶ. Οὐκοῦν ὑπάρχω», ἀναχωρήσας ἀπὸ τῆς προδηλότητος τῆς ἐπιβαλλομένης ἀληθείας, καθ' ἣν εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ ὑπάρχη τὸ εἶδος οὗ ἐστίν.

Ματαξὺ λοιπὸν τοῦ Γαλάτου φιλοσόφου, νεωτέρου κατὰ μίαν γενεάν, καὶ τοῦ Βρεττανοῦ Βάκωνος, πρεσβυτέρου, ὑπάρχει πλήρης συμφωνία περὶ τῆς ἀναγκαιότητος, ὅπως τὸ θέμεθλον, ἐφ' οὗ θὰ ἐδράζηται ἡ φιλοσοφία, ἧ φαεινόν, στεργρόν, ἀπηλλαγμένον πάσης ἀμφιβολίας, ἀσαφείας ἢ σκοτεινότητος, οἰασδήποτε προκαταλήψεως καὶ πλάνης. Ἐντεῦθεν εἶνε κοινὸς ὁ ἀγὼν καὶ ἀπάσης σχολαστικότητος, προκαταλήψεως καὶ πλάνης, πρὸς

πλήρη τοῦ χώρου κάθαρσιν, δι' ἀποβολῆς ἀπίαντων τῶν ἀμφιβόλων καὶ ἀβεβαίων, ἐφ' οὗ πρόκειται νὰ ἀνεγερθῇ μεγαλοπρεπὲς καὶ φειδὸν τὸ σεμνὸν τῆς φιλοσοφίας τέμενος. Ἀλλὰ περὶ τοῦ σημείου τούτου, περὶ τῆς ἀναγκαιότητος δηλονότι τοῦ ἀπολύτως ἀσφαλτοῦς τῆς φιλοσοφικῆς βάσεως, ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὁ Ἑλληνα φιλόσοφος Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης, εἰκοσιν ὄλους αἰῶνας πρὸ τῶν δύο τούτων περιφανῶν τῆς Νεωτέρας Φιλοσοφίας ἀρχηγῶν, ἐν τῷ περὶ «Φύσεως» ἔργῳ αὐτοῦ ἄρχεται ὡς ἑξῆς: «Λόγου παντὸς ἀρχόμενον δοκέει μοι χρεὼν εἶναι ΤΙΝ ἈΡΧΙΝ ἈΝΑΜΦΙΣΒΙΒΗΤΗΤΟΝ ΠΑΡΕΧΕΣΘΑΙ, τὴν δ' ἐρμηνείαν ἀπλὴν καὶ σεμνὴν.»

Ἄλλ' ἐπέκεινα τοῦ σημείου τούτου ὁ Γαλάτης ἀντιτίθεται πρὸς τὸν Βρεττανόν. Πάνθ' ὅσα προέρχονται ἐκ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς φαντασίας, τῆς πείρας δηλονότι, ἐφ' ἧς ὁ Βάκων ἐστήριξε πᾶσαν γνῶσιν, ὁ Καρτέσιος ἀπέβαλεν ἀπὸ τῆς φιλοσοφικῆς βάσεως, κηρύξας ὡς σκοτεινά, συγκεχυμένα, ἐντελῶς ἀβεβαία. Ἐν τῷ περὶ Μεθόδου λόγῳ αὐτοῦ ἀναπτύσσει τὴν λογιστικὴν, ἐφ' ἧς ἐδράζεται ὁ Δογματισμός, ὁ ὁποῖος, ἐναντίον τοῦ Ἐμπειρισμοῦ, καθ' ὃν αἱ ἔννοιαι, αἱ κρίσεις καὶ οἱ συλλογισμοὶ ἐδράζονται ἐπὶ γνώσεων, ὑπὸ τῆς πείρας προσφερομένων, κηρύσσει ὡς πηγὴν πάσης γνώσεως τὸν λόγον, ἐρμηνεύοντα πάντα τῆς πείρας τὰ φαινόμενα, τὴν πολλότητα καὶ ποιικίλιαν τῶν τε ὄντων καὶ συμβαινόντων δι' ἀρχῆς ἐν ἑαυτῷ ἐγκειμένης.

Ὁ Καρτέσιος παρατηρῶν ὅτι δυνάμενος πάντα ν' ἀποβίβῃ τὰ ἐν τῇ συνειδήσει, εἴτε προερχόμενα διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀμέσως ἐκ τοῦ ἐκτὸς κόσμου, εἴτε πλάσματα τῆς φαντασίας ὄντα, ἐνούσης διάφορα ἐκ τῶν ἐκτὸς

εὐλημένα στοιχεῖα εἰς τι ὅλον, εὐρίσκεται ἐν πλήρει ἀδυναμία νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ καὶ ὡς πρὸς τὴν νοοῦσαν προσωπικότητα, ὡς πρὸς αὐτὴν τὴν νόησιν, σύρει τὸ συμπέρισμα ὅτι ἡ ὑπόστασις ἡμῶν εἶνε οὐσιωδῶς νοοῦσα, πνεῦμα. Ἐντεῦθεν τονίζει τὴν αὐτοτέλειαν καὶ αὐτονομίαν τοῦ πνεύματος, ὅπερ δύναται νὰ νοηθῇ χωρὶς τινος τῶν κατηγορημάτων ἐκείνων, ἅπερ ἀναγκαιῶς ἐπὶ τοῦ σώματος κατηγοροῦνται. Καὶ προχωρῶν σημειοῖ ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ πνεύματος δὲν γίνεται καταληπτὴ διὰ τινος αἰσθητῆς παραστάσεως, εἰ μὴ μόνον διὰ τῆς καθαρᾶς νοήσεως, διότι ἡ ἔννοια τοῦ πνεύματος δὲν ἐνέχει χαρακτηριστικόν τι ἐξ ἐκείνων, δι' ὧν τοῦ σώματος ἡ ἔννοια γνωρίζεται.

Ἄλλὰ τὴν βάσιν, ἐφ' ἧς ἐστάθη, τὴν ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν ἐπιβεβλημένην ὑπαρξίν τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ὑποστάσεως, ἢν οὐδόλως δυνάμεθα συναποβαλεῖν μετὰ πάντων τῶν ἄλλων, ἅπερ βουλήσει συναπορρίπτομεν, δὲν ἐχρησιμοποίησε καταλλήλως καὶ ὀλοσχερῶς, ὡς αὐτὴ αὐτὴ ἡ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ συνειδήσει ἀποκάλυψις ἀπολύτως ἐπιβάλλει. Ἐτόνισεν ὅτι, ὅτι ἐναργῶς ἐν ἡμῖν ἐπιβάλλεται εἶνε ἀληθές, τοῦ ψεύδους προερχομένου ἐκ ἀταρχήσεως τῆς ἡμετέρας βουλήσεως πρὸς μόρφωσιν βεβιωσμένης κρίσεως ἰπὲρ ἐκεῖνο, οὗ κυρία ἡ ἐν ἡμῖν νοητικὴ δύναμις οὐπω ἐγένετο. Ἐκ τῆς δυνάμεως λοιπὸν τῆς ἐναργείας, μεθ' ἧς ἐπιβάλλεται ἐν ἡμῖν ἡ ἔννοια ἢ Ἰδέα τοῦ Θεοῦ, ἀπίερος τελείου ὄντος, ἐθῆκεν ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ἐκήρυξεν ὑπεράνω παντὸς δισταγμοῦ τὴν ἀλήθειαν τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀπειροτελείου ὄντος.

Καὶ παρατηρήθη μὲν κατ' αὐτοῦ ὅτι ἀντιφάσκει οὕτως, ἀφοῦ ἐκ τῆς ἐμπειρίας παραλαμβάνει τὴν ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ προηγουμένως ἀπεκήρυξε πᾶσαν ἐμπειρίαν,

μὴ παραδεχόμενος εἰ μὴ ὅτι προκύπτει ἐξ αὐτοῦ τοῦ νοεῖν, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τοιαύτῃ ἀντιφάσει κατὰ τοῦ Καρτεσίου κατηγορία εἶνε ὅλως ἄδικος. Διότι αὐτὸς οὐδόλως φρονεῖ ὅτι ἐκ τῆς ἐμπειρίας παραλαμβάνει τὴν ἔννοιαν ἢ ἰδέαν τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀπείρου καὶ τελείου ὄντος. Ὁ Καρτέσιος δὲν παραδέχεται ὅτι ἡ Ὑψίστη αὕτη ἰδέα, ἡ ὑπερκόσμιος αὕτη ἔννοια, ἢ ἀναφερομένη εἰς τὸν Αἰώνιον; διεμορφώθη ἀπὸ τῶν ἐκτὸς ἀντιλήψεων δι' ἀφαιρέσεως, οὐδ' ὑπὸ τῆς φαντασίας, ποικίλα ἔξωθεν λαβούσης στοιχεῖα καὶ εἶτα συμπλεξάσης ταῦτα ἢ ἀποσηματισάσης ταῦτα εἰς τὴν ἄλλως ἀσύλληπτον τοῦ Ἀπείρου ἔννοιαν. Οὐχί! Αὐτὸς ἀποκλείει ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως τὴν δύναμιν τοῦ διεμορφῶσαι τοιαύτην ἔννοιαν, πᾶσαν τὴν κατ' αἴσθησιν ἐμπειρίαν ὑπερβαίνουσαν, εἰς οὐσίαν δ' ἀπείρως τελείαν ἀναφερομένην, διατρανοῖ δ' ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἰδέα ἐνεφυτευθῆ ἐν ἡμῖν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, οὗ ἡ ὑπαρξὶς εἶνε ἀναγκαῖα καὶ ἀίδιος, ἐμφαινόμενη ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς περὶ αὐτοῦ ἐμπεφυτευμένης ἐν ἡμῖν ἰδέας.

Καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἔχει ἀπόλυτον δίκαιον. Εἶνε ἀπολύτως ἀληθὲς ὅτι ὁ Θεός, ὁ Πανάγαθος Δημιουργός, ἐνεχάραξεν ἐν τῷ βάθει τοῦ ὑπερόχου τῶν δημιουργημάτων αὐτοῦ, τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, τὴν εἰκόνα, καὶ αὕτη εἶνε τῶν διαδημάτων τὸ τιμιώτατον, δι' ὧν ὁ ἀληθὴς ἄνθρωπος εἶνε κεκοσμημένος. Ἐὰν δ' ὑπάρχωσι καρδίαι, τοῦ φωτανοῦς τούτου καὶ ὑπερλάμπρου κοσμήματος ἐστερημέναι, ἔρημοι αὐτοῦ, τοῦτο οὐδὲν ἄλλο σημαίνει, εἰ μὴ ὅτι αὗται διατελοῦσιν ἐν παθολογικῇ καταστάσει, οὐδόλως δὲ θὰ λάβωμεν τὴν νοσηρὰν καὶ ἔκφυλον συναίσθησιν ὡς κριτήριον τῆς τιμαλφοῦς ἀληθείας.

Ἄλλα πλανᾶται μεγάλως ὁ Καρτέσιος διακηρύττων ὅτι ἡ νοητικὴ δύναμις τῆς ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως εἶνε κατωτέρα τῆς πτερυγίσεως πρὸς τὴν ὕπειρον καὶ τελείαν ἔννοιαν τοῦ Αἰωνίου, διότι αὐτὸς οὗτός ὁ Δημιουργός, προειδὼς τὰνθρώπινα πάθη, προέλαβεν ὅπως ἐπιστηρίξῃ τὸν ἀνθρώπον καὶ μετὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ τὴν πρόσβολήν, μετὰ δηλονότι τὴν ἐπισκότισιν τῆς ἐν τῷ βύθει τῆς ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως εἰκόνας Ἐκείνου, οὗ αἱ χεῖρες ἐποίησαν ἡμᾶς καὶ ἔπλασαν. Καὶ καθὼς ἐν πάσῃ σπουδαίᾳ λειτουργίᾳ διπλᾶ παρέσχευ ὄργανα, ἴνα, ἐὰν καταστραφῇ τὸ ἓν, λειτουργῇ τὸ ἄλλο, τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς ἐξυπηρετοῦν, οὕτω καὶ ἐν τῇ ὑπάτῃ ταύτῃ νοητικῇ ἐργασίᾳ, ἐν ἣ συνίσταται ἡ ἀληθὴς τοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὄντος ζωῆ, δισσὰς ἔπλασε τῆς ὑπερόχου ταύτης λειτουργίας τὰς βάσεις, ἴνα, ἐν ἣ περιπτώσει ἀπὸ τοῦ δυσώδους τῶν παθῶν τενάγους κελαινὴ νεφέλη ὑψωθείσα ἐπισκιάσῃ τὴν ἐν τῇ καρδίᾳ ἐγκεκαραγμένην θεϊάν τοῦ Ποιητοῦ εἰκόνα, μὴ ἀσφαλῶς ἀπόλληται, ἀλλὰ παραμένει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὡς ἄγκυρα ἢ στερεὰ τοῦ λόγου ἀκτινοβολία.

Διότι ὑπάρχουσι δεδομένα, ἅπερ οὐδὲμία ἀπολύτως ἀμφιβολία δύναται νὰ προσβάλλῃ. Καὶ πρῶτον:

Ἔχομεν συνείδησιν ὅτι γεγόναμεν. Καὶ ἡ ἔννοια τοῦ γεγονότος μετὰ πλήρους ἀσφαλείας ἐπάγεται ἐπὶ σύμπασαν τὴν Δημιουργίαν, ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων τῆς ὁποίας ἀποκλείεται ἀπολύτως τῆς αἰδιότητος ὁ χαρακτήρ. Ἡ ἀλήθεια, ἣν μετὰ φαινότητος ἀπείρου καὶ ἐπιβολῆς ἀφράστου ἢ ἡμετέρα συνείδησις ἡμῖν ἀποκαλύπτει, περὶ τοῦ ὅτι ἐν χρόνῳ γεγόναμεν, ὅτι ἀρχὴν ἔχομεν ὑπάρξεως, ὅτι ἦν ποτε χρόνος, καθ' ὃν οὐκ ἦμεν, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἦνε ψεῦδος ὡς πρὸς τὰ ὑφ' ἡμᾶς ὄντα, διότι τότε θὰ

ἦσαν ὑπὲρ ἡμῶν, ἐνῶ προδηλῶς ἡ σμικρότης αὐτῶν εἶνε πρὸς τὸ ἀνθρώπινον μεγαλεῖον ὅλως ἀσύγκριτος.

Δεύτερον: Μετὰ τῆς συνειδήσεως ὅτι γεγόναμεν, ὅτι ἐν χρόνῳ ἔχομεν τὴν ὑπαρξιν λαβόντες, συντίθεται μετ' ἴσης κατηγορηματικότητος ἡ Αἰωνία ὑπαρξις Αἰτίας ἀναίτιου, τῆς ἡμεῖς τὸ αἰτιατόν, μετὰ συμπάντων γε τῶν ἄλλων, ἐσμέν, διότι οὐτ' ἐκ τοῦ μηδενὸς ὑπαρξις εἶνε δυνατόν νὰ προκύψῃ — τὸ μηδὲν εἶνε ἄρησις τῆς ὑπαρξεως — οὐδὲ τῆς ἐφ' ἀπάντων Αἰτίας ὑπερτέρα ποιητικὴ Αἰτία δύναται νὰ ὑπάρχῃ, διότι τότε ταύτης αἰτιατόν θὰ ἴητο ἐκαίνη. Ἡ μαρτυρία ἐπομένως τῆς ἡμετέρας συνειδήσεως εἶνε διπλῆ, διότι, κατηγοροῦσα ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ὑποστάσεως μετ' ἐπιβολῆς ἀπίρου τὸν χαρακτήρα τοῦ γεγονότος, συναποκαλύπτει ἄρα ἐν συναρτήσει ἀπίρως αὐστηρᾶ τὴν ἀιδιότητα τοῦ Αἰωνίου, ὃς οὐδέποτε ἦν χρόνος, ἐν ᾧ οὐκ ἦν, ἀιδίως ὄν καὶ ὁ αἴτιος τῆς τῶν ἄλλων ὑπάρχων ὑπάρξεως. Ἐν τοῖς ἔμπροσθεν δὲ θέλομεν ἴδει ὅπως ὄν γόνιμος εἶνε αὐτὴ ἡ συνἔξενυγμένη διφυῆς ἀποκάλυψις, ἡ ἐν ἀπίρῳ ἀσφαλεῖς προσανατολίζουσα ἡμᾶς ἐν τῷ Σύμπαντι καὶ εἰς ὅπως βανθεα καὶ πολύτιμα φέρει ἡμᾶς πορίσματα περὶ τε τοῦ Αἰωνίου καὶ τοῦ Παντός.

Ὡσαύτως ἐπλανήθη ὁ Καρτέσιος καὶ εἰς ἀντίφασιν δὲ κατὰ φωρον περιέπεσε καὶ ἐν ἄλλῳ σπουδαίῳ σημείῳ. Διότι ἐνῶ, ἐκ τῆς ἀπίρου καὶ τελείας ιδέας τοῦ Θεοῦ, ἐμπεφυτευμένης ἐν τῷ βανθει τῆς ἡμετέρας καρδίας παρ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Ποιητοῦ, ιδέας τὸ σύνολον τῶν τελειότητων φερούσης, σύρει τὸ συμπέρασμα ὅτι τοὺς διέποντας τὸν κόσμον νόμους ὑποτιθέμεθα στουθεροὺς, ἀναγκαίους καὶ καθολικοὺς, συμφάνως πρὸς τὴν θεῖαν τοῦ Δημιουργοῦ τελειότητα, ἐκ τῶν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐμπεφυτευ-

μένων παρὰ τοῦ ἀπειροτελείου Πλάστου σπερμάτων τῆς ἀληθείας, εἶτα, παρὰ τὴν ὑπερφυᾶ ταύτην ὑπεροχὴν, ἦν ἀληθῶς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀποδίδωσι ψυχὴν, εἰς τόσῳ παθητικὴν καὶ ὅλως δουλικὴν φέρει κατάστασιν, οἰοεὶ ὑπὸ ἀπόλυτον ἐξωτερικὴν ἐπιρροὴν τιθέμενος ταύτην, ὥστε τὸν ψυχικὸν βίον ἐξηγεῖται μηχανικῶς, διότι διακηρύσσει ὅτι ὁ ἐγκέφαλος κατὰ τὰς διὰ τῶν αἰσθήσεων προσβολὰς ὑφίσταται παραμενούσας ἀλλοιώσεις, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν βίαν τοῦ συνειρημοῦ καὶ τῆς συναρτήσεως τῶν ἐννοιῶν, πάσης ὑστερογενοῦς διαμορφώσεως τούτων ἀπὸ τῶν ἀλλοιώσεων ἐκείνων ἐξαρτωμένης !

Πῶς ; Ἡ κραταιὰ ἐκείνη ὑπόστασις, ἡ ἐνέχουσα τὴν ὑπερφυᾶ δύναμιν νὰ περυγίξῃ πρὸς τὸν Αἰώνιον, τὸν αἰδιον καὶ ἀόρατον, οὐ ἡ ἔννοια δὲν εἰσάγεται ἡμῖν ἀμέσως διὰ τῶν αἰσθήσεων, ἡ νοητικὴ ἐκείνη οὐσία, ἡ ὁποία, ἐκ τῶν ἐν ἑαυτῇ ἐμπεφυτευμένων τῆς ἀληθείας σπερμάτων, συλλαμβάνει περὶ τῶν διεπόντων τὸν κόσμον νόμων, τὰς μεγάλας καὶ θαυμασίας ἐννοίας τῆς σταθερότητος, τῆς ἀναγκαιότητος καὶ καθολικότητος, πῶς, λέγω, ἡ τόσῳ τιμαλφῆς αὕτη ὑπόστασις, ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ, ἡ ὑπὸ τοῦ θεοῦ Πλάστου δι' ἰδίων κεκοσμημένη πτερυγῶν, ἡ ἀνυψουμένη δι' ὅλως ἐσωτερικῆς δυνάμεως πρὸς τὸν Ποιητὴν αὐτῆς, ἡ συλλαμβάνουσα τὸν χαρακτῆρα τῶν τοῦ κόσμου διεπόντων νόμων, δὲν ὑπόκειται, παρὰ τὴν ὑπερφυᾶ, παρὰ τὴν θαυμασίαν αὐτῆς δύναμιν, εἰμὴ ὑπὸ τὰς παραμενούσας ἐγκεφαλικάς ἀλλοιώσεις, ἅς αἱ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀπεργάζονται προσβολαί, πῶς καὶ αὕτη ἡ ὑστερογενὴς τῶν ἐννοιῶν διαμόρφωσις δὲν ἐξαρτᾶται εἰμὴ ἀπὸ τῶν ἀλλοιώσεων τούτων ; Πῶς, τηλικαύτη εἰς τοιαύτας πτήσεις ἐμφαινομένη ἐσωτερικῇ τῆς ψυχῆς δυνάμει δὲν

ἀντιδρᾶ, ὅπου βούλεται καθ' οἰωνδήποτε καὶ ὄσωνδήποτε ἀλλοιώσεων τοῦ ἐγκεφάλου, πῶς ἢ τοιαύτη ἢ τοιαύτη προδιάθεσις αὐτῆς εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ ἀποτελῇ ὑπέροχον ὄρον τοιαῶσδε ἢ τοιαῶσδε μετοβολῆς ἐπὶ τῶν ἔξωθεν προσγινομένων εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἀλλοιώσεων, οὕτως ὥστε τὸ πνεῦμα τῆς συναρτήσεως καὶ τοῦ συνειρημοῦ τῶν ἐννοιῶν, ἢ ὑψιαιτέρα τούτων μύρφωσις, ἐν γένει ὁ ψυχικὸς βίος, νὰ φέρῃ σπουδαιότατα τῆς ἐσωτερικῆς δυνάμεως τὸν χαρακτήρα, μηδὲν δὲ νὰ ἦ τὸ ἀπότυπον ἀπλῶς τῶν διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων καὶ ἐπιρροῶν!

Συμφυῶς δὲ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἔχει καὶ τὸ ἀνατομικὸν δεδομένον ὅτι μόνον τὸ ἐν τρίτον τοῦ ἐγκεφάλου εἶνε παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ προβλητικὸν νεύρων, ἐπομένως τὸ ὑπόλοιπον μέγα μέρος εἶνε ἀπηλλαγμένον τῶν διὰ τῶν αἰσθήσεων ἀλλοιώσεων, αἵτινες μόνον παρὰ τοῖς ζῴοις κατακλύζουσιν ὀλοσχερῶς τὸν ἐγκέφαλον, πάντοθεν παρ' ἐκείνοις νεῦρα προβάλλοντα καὶ ἐπομένως ἀπανταχοῦ προσβολὰς καὶ ἀλλοιώσεις διὰ τῶν αἰσθήσεων ὑφιστάμενον.

Πλὴν ἢ ἄλλη ἐκείνη κατὰ τοῦ Καρτεσίου παρατήρησις, καθ' ἣν περιέπεσεν εἰς ἀντίφασιν παραδεξάμενος τὴν ὕλην ἐκ τῆς ἐμπειρίας, ἐνῶν ἐκ προτέρου διαμαρτύρεται κατὰ παντὸς δεδομένου, ὅπερ δὲν παρήχθη ἐκ τοῦ νοεῖν, εἶνε ἄδικος. Διότι ὁ Καρτέσιος ἀποβάλλον πάντα τὰ ἐκ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς φαντασίας προερχόμενα νοήματα, ὡς σκοτεινὰ καὶ ἀβέβαια, ὡς συγκεχυμένα τε καὶ τεταραγμένα, ἐπέζητει ὅπως τὸ πολῦτιμον καὶ ἀγλαόκαρπον τῆς φιλοσοφίας δένδρον ἐνριζώσῃ ἐπὶ βάσεως στερεῶς καὶ ἀπροσβλήτου, ὑπεριτέρας παντὸς ἀπὸ τοῦ Σκεπτικισμοῦ

ἐκπορευομένου βέλους. Τοιαύτην δ' ἐξελέξατο τὴν ἔννοιαν τῆς ἡμετέρας υπάρξεως, ἐδραζομένης ἐπὶ τῆς νοήσεως, συνειδυίας ἑαυτήν, διὰ τὸ ἀποκλίσθαι πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ εἶναι, τοῦ ἑαυτὸ συνειδότης, ἀπολύτως ἀδυνάτου ὄντος τοῦ νοεῖν, τῆς νοούσης ὑποστάσεως δίχα. Ἄλλὰ, τῆς βάσεως πρῶτον καθορισθείσης, παρεδέξατο εἶτα καὶ τὴν ὕλην, ἀκριβῶς διότι νοεῖται καὶ αὕτη ὑπὸ τῆς ἡμετέρας νοήσεως, ἐπειδὴ δὲ γινώσκεται διὰ τῶν αἰσθήσεων, προέρχεται ἄρα ἐξ ὑποστάσεως διαφόρου τῆς τοῦ ἡμετέρου πνεύματος, ἑαυτὸ συνειδότης.

Ἄλλ' ὁ Καρτέσιος δὲν διηκρίβωσε τοῦ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ τὴν ἔννοιαν ὀλοκληρωτικῶς, ἐπομένως οὐδὲ τὴν τοῦ ὄντος. Ἀναχωροῦντες ἀπὸ τῆς πανασφαλοῦς τῆς ἡμετέρας συνειδήσεως μαρτυρίας, ἢ ὅποια, ὡς εἶδομεν ἤδη, παρέχει ἡμῖν δύο τιμαλφεῖς ἐννοίας, ἀποκαλύπτουσα καὶ καθορίζουσα ἐν ἀπόλυτῳ ἐπιβολῇ τῆς ἡμετέρας υπάρξεως τὸν κυριώδη χαρακτῆρα, χαρακτῆρα γενέσεως, ὄντοποιήσεως, ἐτέρωθεν τοῦ εἶναι προσλήψεως. Ὁ χαρακτῆρ οὗτος, ὁ τῆς δημιουργίας δηλονότι τῆς ἡμετέρας ὄντοτήτος, ἐν ἀπέριφῳ ἐναργεῖ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας κατηγορούμενος υπάρξεως, ἀφ' ἐνὸς διὰ λογικῆς αὐστηροτάτης ἐπάγεται γενικῶς ἐπὶ τὸ Σύμπαν, ἀφ' ἑτέρου δ' ἀνάγει ἡμᾶς ἀσφαλέστατα εἰς τὴν φαινοτάτην ἔννοιαν ἀπειροτελείου ὄντος, Δημιουργοῦ Ὑπερουσίου τε καὶ ὑπερφουῦς, δεδομένου ὄντος ὅτι ἡ μεταδοτικὴ ὑπάρξεων δύναμις, ὄντοτήτων ἢ δημιουργῶς, ἐκ τοῦ μηδενός, ἄρρησιν ὑπάρξεως ἀποτελοῦντος, οὐδὲ ὅπως δύναται νὰ ἐκπορευῆται.

Εἰς τούτου τοῦ Ὑπερτάτου καὶ ἀπειροτελείου ὄντος τὸν χαρακτῆρα δὲν ἐνεβάθυνεν ὁ Καρτέσιος, διότι, ὡς ἐν τῇ ἐπικρίσει τοῦ Καντίου ἐπιφυλασσόμεθα ν' ἀποδείξω-

μεν, οὐδόλως ἡμῖν εἶνε ἀδιάρητον, ὡς μεγάλως πλανώμενος ἐρρόνει ὁ κλεινὸς τῆς Γερμανίας φιλόσοφος, ἂν ἡ Θεότης ἦνε ὑποστατικῶς Μονάς, ἢ, ὡς δεκάδα ὑποστάσεων ἔχη. Καθόσον ὁ κυριώδης οὗτος τοῦ Ἀπειροῦ καὶ Τελείου ὄντος χαρακτηρὸν ἐνδιαφέρει ἡμῶς ἀπειρῶς, καὶ δὴ ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἀπόψεως. Διότι, ἂν ὁ χαρακτηρὸς τῆς ἀληθοῦς ὑπάρξεως, τῆς αἰδίου ὄντοτήτος, τῆς ἐν ἑαυτῇ τὸν λόγον τοῦ ἰδίου Εἶναι ἐχούσης, ἦνε τὸ ΤΡΙΑΔΙΚΟΝ τῶν ΥΠΟΣΤΑΣΕΩΝ, ἂν ἡ Θεότης, Μία τῇ οὐσίᾳ τε καὶ φύσει οὖσα, ἦνε Τρισυπόστατος, τότε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ἡμετέρας διανοίας ὅλως καινοὶ διανοίγονται ὀρίζοντες, κατανοοῦντων αὐτὸν τοῦτον τὸν ὑπέρτατον τοῦ Εἶναι νόμον, τὸν Τριαδικὸν δηλονότι, χωρὶς τοῦ ὁποῦ οὐδεμίᾳ ἀπολύτως ὑπαρξίς νὰ νοηθῇ δύναται, χωρὶς τοῦ ὁποῦ αποκλείεται αὐτῇ ἡ πρόσληψις τῆς ὑπάρξεως, ἀφοῦ αὐτῇ αὐτῇ ἡ ΥΠΑΡΞΙΣ, ἡ αἰωνία ὑπαρξίς, ἡ ἀβύυπαρκτος, αἰώνιον τε καὶ αἰδίου τὸ εἶναι ἔχουσα, εἶνε ΤΡΙΑΔΙΚΗ ΥΠΟΣΤΑΤΙΚΩΣ.

Πρῶτον δέον νὰ καθορισθῇ ἐν ἀπολύτῳ ἀκριβεῖς ὅτι τὸ ΟΝ, τὸ ὄντως ὄν, τὸ ἀείδωσάυτως ἔχον, τὸ ἄπειρον καὶ τέλειον, εἶνε ἀναγκάτως ΕΝ. Ἡ ὑπαρξίς δευτέρου ἀβυυπάρκτου ὄντος ἀπετέλει ὄριον, θὰ ἦτο πέρας, θὰ ἔτερμάτιζε τὴν συνείδησιν τοῦ ἄλλου ὄντος, συνειδῶτος περὶ ἑαυτοῦ ὅτι δὲν θὰ ἦτο ἡ αἰτία τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἑτέρου ἀβυυπάρκτου. Ἡ ὑπαρξίς δὲ πέραςτος, ὄριου, ἀπὸ μῶς ἀπόψεως, ἐν τινι σημείῳ, ἐν τινι πλευρῇ, ἀποκλείει ἀπολύτως τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀπειροῦ ἐν οἰαδήποτε ἄλλῃ ἀπόψει, ἐν οἰαδήποτε σημείῳ ἑτέρῳ, διότι τότε ἡ ὑπαρξίς θὰ ἐνέκλειεν ἐν τῷ χαρακτηρῷ αὐτῆς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀντιφράσεως, ἄρδην τὴν ὑπαρξίαν ἀναιροῦσης, καθόσον θὰ ἦτο

τότε ἐν ταύτῳ ἀπειρός τε καὶ πεπερασμένη. Ἐπομένως ἀποκλείεται ἡμῖν ἀδυσωπότης νὰ παραδεχθῶμεν δυάδα παραλλήλως αὐθύπαρκτων, εἰς τὸ βίθους τῶν ὁποίων ἀναγκάως θὰ ἔχαινε αὐτὴ αὕτη ἢ ἀνυπάρξια, ἄτε ἀμφοτέρων τῶν τοιούτων ὄντοτήτων θεμελιωδῶς ἀποκλειουσῶν ἀλλήλας.

Τὸ Ὅν λοιπὸν ἐκεῖνο, τὸ Ἐν, τὸ ἀποκλείον μακρὰν αὐτοῦ πᾶν ἄλλο συνάναρχον εἶναι, διὰ τὸ ὅτι ἀμφοτέρω θὰ ἦσαν οὕτω πεπερασμένα, ὅτε νὰ ἐκζητήσωμεν ὑπὲρ ταῦτα ἔδει παντελῶς διάφορον τούτων ἕτερόν τι αὐθύπαρκτον, αἴτιον τῶν ἄλλων, αἰτιατῶν ὡς πρὸς Ἐκεῖνο ὄντων, τὸ Ὅν, λέγω, ἐκεῖνο, τὸ μόνον, τὸ ἐν, τῆ οὐσίᾳ τε καὶ φύσει, τριαδικὸν δὲ ταῖς ὑποστάσεσιν, ὡς μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας θ' ἀποδείξω ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, εἶνε αὐτὴ αὕτη ἢ ἐνυπόστατος, ἢ τελεία, ἢ αὐθύπαρκτος καὶ ἄπειρος ΑΓΑΠΗ. Διότι εἶνε Νοῦς ἄπειρος, ἔχων τὴν περὶ ἑαυτοῦ Ἰδέαν τελείαν, ἰσομένην ἑαυτῷ, ὡσαύτως ἄπειρον, ὄντοτικὴν, ἐνσυνειδητον; ζῶσαν, διὰ Πνεύματος, ἐν ᾧ ἐξ ἑαυτοῦ ἢ Ἰδέα γηγνάται αἰδίως, ὡσαύτως ἀπείρου, τελείου, ὄντοτικοῦ, ἐνσυνειδήτου, ζῶντος, ἀγαπῶν ταύτην μετὰ κυριολεκτικῆς τελειότητος ἑαυτὸν παριστάσαν.

Ἄλλ' ἐκ τοῦ ἀγαπᾶν, καθοριζομένου ἀπολύτως ἐκ τοῦ Τριαδικοῦ τῶν ὑποστάσεων τῆς αἰωνίας ὑπάρξεως, τῆς ἀληθοῦς καὶ ἰεὶ ὡσαύτως ἐχούσης; ἀπορρέει τὸ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙΝ!

Δημιουργία εἶνε ἡ ἔργον ἔκφρασις τοῦ θεμελιώδους χαρακτήρος τῆς ἀπείρου οὐσίας, νοούσης τὸ μὴ ὄν, βουλομένης τοῦτο τὸ μὴ ὄν κοινωτῶν ἀπολύτως τῆς ἰδίας αὐτῆς καταστῆσαι μακαριώτητος, ἐπέκεινα δὲ τέρατος ἢ

πέρατος και ὀρίου παντός δυναμένης τοῦτο ποιῆσαι

Τὸ μὴ ὄν, ἅτε σταθερῶμενον ὑπέκξεως, δὲν ἔχει οὔτε θέσιν οὔτε μορφὴν, οὔτε οὐσίαν. Ἐπὸμένως ἐν ἑαυτῷ, τῷ μὴ ὄντι, ἔννοια τροπῆς δὲν δύναται νὰ υπάρξῃ, διότι ἡ τροπὴ γίνεταί καὶ νοεῖται ἢ περὶ τὴν θέσιν, ὅτε εἶνε κίνησις, ἢ περὶ τὴν μορφὴν, ὅτε εἶνε μεταμόρφωσις, ἢ περὶ τὴν οὐσίαν, ὅτε μετουσίωσις καλεῖται. Ἄλλ' ἐν ᾧ ἡ τροπὴ φύσει δὲν ἐνυπάρχει ἐν ἑαυτῇ τῇ ἐννοίᾳ τοῦ μὴ ὄντος, ἀνικάνου ὅπως ἀφ' ἑαυτοῦ τραπῆ, ἅτε μὴ ἔχοντος οὔτε οὐσίαν, οὔτε μορφὴν, οὔτε θέσιν, περὶ ἧς αἱ τροπαὶ καὶ ἀλλοιώσεις γίνονται, παρεμβαίνει ἡ θεμελιώδης αὐτῇ ἔννοια, δι' ἧς χωρίζεται ἀπείρως τὸ μὴ ὄν ἀπὸ τοῦ ἀναλλοιώτου ὄντος, ἀπὸ τῆς Δημιουργικῆς τοῦ ὄντος ἐνεργείας, τῆς καθοριζομένης ἀπὸ τοῦ Τριαδικοῦ τῶν ὑποστάσεων καὶ ὄντοποιούσης τὸ μὴ ὄν, ὅπερ οὕτω, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ μὴ ὄν, μέτοχον τοῦ εἶναι καθίσταται, γενόμενον διὰ τῆς πανσθενοῦς τοῦ ὄντος βουλήσεως. Οὕτως ἀντιθέτως πρὸς τὸν ἄτρεπτον, τὸν ἀναλλοιώτον τοῦ ὄντος χαρακτήρα, ἔχοντος ἕξι ὡσαύτως, ἡ τροπὴ ἐγκτεταί ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ τοῦ μὴ ὄντος γενέσει, τοῦ εἶναι μετασχόντος, δυνάμει τῆς ὄντοποιοῦ τοῦ ὄντος ἐνεργείας. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Δημιουργικὴ Ἐνεργεῖα ρυθμίζεται ὑπὸ τοῦ χαρακτηρίζοντος συναισθήματος τὴν Οὐσίαν τοῦ ὄντος, τοῦ Ὑποστατικῶς Τριαδικοῦ, καὶ τείνοντος ἐπομένως εἰς τὴν πλήρη καὶ ὀλοκληρωτικὴν μετάδοσιν τῶν ἑαυτοῦ πρόσόντων εἰς τὸ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γενόμενον ὄν, τὸ δι' ἐξωτερικῆς ἐνεργείας τοῦ εἶναι μετασχόν, ἄρα ἡ ΤΡΟΠΗ μένει ὡς χαρακτὴρ θεμελιώδης τοῦ γεγονότος, οὐ μόνον διὰ τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ. Λίτιαν, τὴν ἐκ τοῦ μὴ εἶναι εἰς τὸ εἶναι καλέσασαν τοῦτο, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τελεολογικὴν

αίτιαν, δι' ὃν ἐδημιουργήθη δηλονότι σκοπόν, πρὸς ὃν ἵνα φθάσῃ, τὴν ὀλοκληρίαν τῶν τοῦ ὄντος ἰδιοτήτων προσλαμβάνον, θὰ διέλθῃ τὸ χωρὶς καὶ ἀβυσσαλέον τοῦτο διάστημα διὰ σειρᾶς τροπῶν ἀλλεπαλλήλων καὶ μεταβολῶν διηγεκῶν, τερματιζομένων μόνον διὰ τῆς πληρώσεως τοῦ ΣΚΟΠΟΥ τῆς γενέσεως, συνισταμένου ἐν τῇ τελειωτικῇ τῶν τοῦ ὄντος προσόντων μεταδόσει.

Οὕτως ὅσα ὁ κλεινὸς λέγει περὶ τοῦ γίνεσθαι Ἡράκλειτος, ὑπὸ διηγετικῆς ροῆς καὶ διασταύρωσιν ἀλλοιώσεων καὶ μεταβολῶν τὰ πάντα ὄρων, εἰσὶν ἀπολύτως ἀληθῆ, ἐφ' ὅσον ὡς ὑποκείμενον τῆς τροπῆς μένει τὸ μὴ ὄν, τὸ ὑπὸ ἐξωτερικῆς Δημιουργικῆς ἐνεργείας κατὰ μετοχὴν τὸ εἶναι προσλαβόν, καὶ ἡ ἀμαρτία τοῦ μεγάλου ἐξ Ἐφέσου φιλοσόφου, ἅστις μετ' ἀπαραμίλλου βαθύτητός τε καὶ ὀξύτητος τὸ γίνεσθαι διέκρινε καὶ καθώρισε, συνίσταται ἐν τῷ ὅτι δὲν διέκρινεν οὐδόλως ἀπὸ τούτου τοῦ ἀναγκαιῶς τρεπομένου γεγονότος τὸ φύσει ὑπερκαίμενον ἀπειρώσεως τροπῆς καὶ ἀλλοιώσεως Ὅν, οὗ ὁ κυριώδης χαρακτήρ τὸ αἰδίων, τὸ ἀναλλοίωτον, τὸ ἀει ὅσαύτως ἔχει. Καὶ ἐτέρωθεν ὅσα ὁ δαμόνιος τῆς Ἑλεατικῆς Σχολῆς Διδάσκαλος λέγει περὶ τοῦ ὄντος εἶνε ἀπολύτως ὀρθά, ἀναφερόμενα ταῦτα μόνον πρὸς τὸ Ἐν καὶ Ἄϊδιον Ὅν, ἡ δὲ πλάνη τοῦ Πιρμενίδου ἔγκειται ἐν τῷ ὅτι παρὰ λόγον ἠρνεῖτο τὸ σύνολον τῶν τροπῶν καὶ ἀλλοιώσεων, τῶν ἀναγκαιῶς κατηγορουμένων ἐπὶ πᾶσαν τὴν ἔκτασιν τοῦ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ, ὅπερ δὲν ἔβλεπεν ἐπιμόνως ἄγαν!

Οὕτω καθορίζεται μετ' ἀπολύτου ἀκριβείας, ἐνεκα τῶν ὅλων ἀκοινωνήτων χαρακτήρων τοῦ αἰδίου, ἀνάσχου ὄντος ἀφ' ἐνός, τοῦ μόνου ἐν ἑαυτῷ τὸν λόγον τῆς ἰδίως ὑπάρξεως ἔχοντος, καὶ τοῦ Γεγονότος, ἀφ' ἑτέρου,

τοῦ διὰ τῆς Δημιουργικῆς τοῦ ὄντος ἐνεργείας ἐκ τοῦ μὴ εἶναι εἰς τὸ εἶναι κληθέντος, ὅτι καὶ ἡ ψυχὴ ἔχει τὴν ἑαυτῆς ἐκπύρευσιν ἐν τῷ βίβει τοῦ Γεγονότος, τὸ ὅποιον οὐδόλως οὐσιώθη, οὐδόλως ὠντοποιήθη ἀπλῶς ἵνα ἐν ψιλῷ στῆ εἶναι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὀρισμένῳ τέλει τοῦ ἀνυψωθῆναι εἰς τὴν πρόσληψιν τῶν τοῦ ὄντος προσόντων, — καὶ αὕτη ἡ πρόσληψις τερματίζει φύσει τὴν ἔλαιστον ροὴν καὶ ἀλλοιώσιν, τὴν ἐμπνεύσασαν τὸν μεγαλοπριπῆ καὶ ὄξυν τοῦ ἐξ Ἐφέσου βαθυτάτου φιλοσόφου κάλαμον. Ἐπειδὴ δ' ὁ Δημιουργὸς εἶνε Νοῦς ἐν ὑποστάσει ζῶσαν ἔχων τὴν περὶ ἑαυτοῦ Ἰδέαν, ἣν γεννᾷ δι' αἰωνίου Πνεύματος ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευομένου, ἄρα ἡ ἐκ τούτου μετάδοσις τοῦ συνειδότης καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ γεγνότος πρόσληψις τῆς συνειδήσεως ἔγκειται φύσει ἐν τῇ ὁδῷ, ἣτις πρόκειται τῷ γεγνότι πρὸς διάνυσιν ἐπὶ τῷ τέλει τῆς πλήρους τῶν τοῦ ὄντος προσόντων προσλήψεως. Ἀλλὰ διὰ τῆς συνειδήσεως δὲν ἐξίσταται ὅλως τὸ ταύτην προσλαβὸν γεγνὸς τοῦ κυριώδους τούτου χαρακτηρισ, τοῦ τρέπεσθαι καὶ ἀλλοιοῦσθαι. Ἀνυψώθη μὲν ἤδη εἰς τὴν ὑπέροχον τοῦ ἀναλλοιώτου τῆς ἀτομικότητος ἔννοιαν, τὴν διακεκριμένην τοῦ ἐγὼ συνειδήσιν, τῆς ὄντοτητος τοῦ ὁποίου τῆς ἀτρέπτου καὶ ἀναλλοιώτου τηρεῖ τὸ συναίσθημα ἐν μέσῳ τοῦ συνόλου τῶν ἀλλοιώσεων καὶ μεταβολῶν, ὧν οὐ μόνον ὁ κόσμος εἶνε τὸ εὐρύτατον θέατρον, ἀλλ' ἔτι καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα κραταιὰ τούτων ὑπάρχει ἐστία, πλὴν τροπαὶ ἐξακολουθοῦσιν ὑφιστάμεναι.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Γεγονότος πρόσληψις τῆς παρὰ τοῦ ὄντος μεταδιδόμενης συνειδήσεως εἶνε μέγας προαγωγῆς τοῦ γεγνότος σταθμός. Ἐν τῇ δημιουργικῇ τοῦ ὄντος ἐνεργείᾳ μετέσχε τοῦ εἶναι καὶ ἄρα ἐκοινωνήσε, διὰ τὴν τῆς ὑπάρξεως μετοχῆν, τοῦ ὄντος, ἐν πρώτῃ ιδιότητι.

Ἄλλὰ διὰ τῆς συνειδήσεως ἀνυψοῦται εἰς ἄλλην τιμαλφῆ ἰδιότητα, τὸ συναίσθημα τοῦ ἀτρέπτου καὶ ἀναλλοιώτου ἐγὼ προσλαμβάνον. Διὰ τοῦ συνειδότης, ἐπὶ τῆς ὑποστάσεως τοῦ ὁποίου κατηγορεῖται ἤδη τὸ ἀτρεπτον καὶ ἀναλλοιώτων, ἀπεκρίθη τοῦτο, τὸ συνειδήσει τιμηθῆν, ἀπὸ τοῦ λοιποῦ γεγονότος, ἀφ' οὗ ἐχωρίσθη, ἐπὶ ἐτέρου ἀνυψωθῆν ἐπιπέδου, διὰ τῆς συνειδήσεως τοῦ ἀτρέπτου τῆς ἀτομικότητος, ἀναλλοιώτου μενούσης ἐν μέσῳ τῆς ἀκαταπαύστου ροῆς καὶ τροπῆς, ὑφ' ἧς τελεῖ αὐτὸ τε τὸ σῶμα καὶ ὁ κόσμος ἅπας. Ἄλλὰ τὸ ἀναλλοιώτων, οὗ σαφῆ συνειδήσιν τὸ ἐγὼ ἔχει, κατηγορούμενον ἐπὶ τούτου τοῦ ἐγὼ, ὡς ἐγὼ, ἐπὶ τῆς ἀτρεπτον συναισθανομένης ἑαυτὴν ὑποστάσεως, ὡς συνειδητῆς ὑποστάσεως, δὲν ἐκτείνεται ἐφ' ἅπαν τὸ πλάτος τῆς συνειδήσεως, τὸ περιεχόμενον τῆς ὁποίας ἀλλοιοῦται ἐν ἰδέαις καὶ συναισθήμασιν, ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην τροπὴν καὶ ἀλλοίωσιν διαφόρων λόγων, αἰτίων ἢ καὶ συμβαμάτων συντελούντων. Ἰνα ἐπιτευχθῆ τὸ ἐν τῇ συνειδήσει ἀναλλοιώτων καὶ ἀτρεπτον καθ' ὅλον τὸ βῆθος αὐτῆς καὶ πλάτος, καὶ οὐχὶ περιορισμένως μόνον, ὅσον ἀφορᾷ τὸ συναίσθημα τῆς ἀναλλοιώτου ἀτομικότητος, τὴν συνειδήσιν τοῦ ἐγὼ, ὡς διακεκριμένου ὄντος ἀπὸ τε τοῦ κόσμου παντὸς καὶ τῶν ἄλλων, εἶνε ἀνάγκη κατὰ τὴν ἐνδελεχοῦς, ἐπιμόνου ἐργασίας τοῦ ἐγὼ ἐφ' ἑαυτοῦ, ἐργασίας ἐδραζομένης ἐπὶ βιάσεως ἐσηματισμένης μακρὰν πάσης προκαταλήψεως ἐν μακρῷ καὶ ὀλοκληρωτικῷ ἐλέγχῳ, οὕτως ὥστε τὰ καινῶς σὺν τῷ χρόνῳ ἐρχόμενα ν' ἀφομοιωθῶνται ὑπὸ τῶν πάλαι ἀκλονήτως τεθειρωμένων καὶ βαθύτατα ἐρριζωμένων. Τοιαύτη ἐργασία ὑπισχεταί ἀσφαλῶς συνεχῆ θρέψιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ χαρακτῆρος, πρὸς ὄρισμένον τείνοντος πρότυπον.

Ἐπομένως ἢ κατ' ἀνάγκην, ὡς ἐκ τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ ὄντος, καλοῦντος τὸ μὴ ὄν ὡς ὄν, παρεμβάιουσα ἔννοια τῆς τροπῆς καὶ ἐπομένως χωρίζουσα δι' ἀβυσσαλέας ἀποστάσεως τὸ ἀίδιον καὶ ἀναλλοίωτον ὄν ἀπὸ τοῦ Γεγονότος, ἐν ᾧ παρεμβάινει ἡ τροπή, οὐ ἢ ἀλλοίωσις κρατεῖ φύσει, ἀνακόπτεται διὰ τῆς προσλήψεως τῆς συνειδήσεως, καθοριζούσης τὸ ἀναλλοίωτον Ἐγώ, ὅπερ ἄρα, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ σημείου τούτου, προσεγγίζει, διὰ τὴν ἔννοιαν, τὴν κατηγορουμένην ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐνσυνειδήτου ὑποστάσεως, τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀτρέπτου καὶ ἀναλλοιώτου, τῷ ὄντως ὄντι, αἰδίῳ καὶ ζεῖ ὡσαύτως ἔχοντι. Ταυτότης οὕτω ἐγένετο, τοῦ τε βίθους καὶ πλάτους τῆς συνειδήσεως, ἀτρέπτου ὅσον ἀφορᾷ τὸ συναίσθημα τοῦ ἀτόμου, τοῦ ἐγώ, ὄντων ἀλλοιωτῶν, μεταβλητῶν, τρεπτῶν. Ἡ δ' ὑπὸ τοῦ ἰδίου συνειδότης ἐφ' ἑαυτὸ ἐθῆγασία πρὸς μετουσίωσιν τῶν καινῶς, τοῦ χρόνου προϊόντος, ἐρχομένων παραστάσεων, ὑπὸ τῆς στερωῶς καὶ ἐδραίας ἐν σελαγίζοντι φωτὶ ἐκτισμένης βύσεως εἶνε ἀσφαλῆς πρὸς ταυτότητα τάσις μετὰ τοῦ ὑπερουσίου, αὐθυπάρκτου, ἀναλλοιώτου ὄντος.

Ὁ Καρτέσιος λοιπὸν δὲν διείδε τὴν ἀρχικῶς συνταύτισιν τῆς ψυχῆς, ὑποστάσεως διὰ συνειδήσεως τιμηθείσης, μετὰ τοῦ γεγονότος, τὸ ὁποῖον δὲν ἐδημιουργήθη ἵνα στῆ ἀπλῶς ἐν τῇ μετοχῇ τοῦ εἶναι, ἀλλ' ἐπλάσθη προδήλως καταλληλότατον ὅπως διανύσῃ ὅλην τὴν γραμμὴν ἐκεῖνην, τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν πλήρη πρόσληψιν τῶν ἀπειροτελείων τοῦ ὄντος προσόντων, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου γεγονότος, ἐνέχοντος ἐν ἑαυτῷ τῆς τροπῆς τὴν ἔννοιαν ὡς ἐκ τῆς Δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ ὄντος καὶ τοῦ τελικοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ἡ ὄντοποιὸς αὕτη ἐγένετο ἐνέργεια, δὲν διε-

καίτη ἢ ψυχὴ, εἰμὴ, διὰ τῆς προσλήψεως τῆς συνειδήσεως, φέρουσα ὅμως καὶ μετὰ τὴν πρόσληψιν ταύτης, ἐπομένως δὲ καὶ μετὰ τὴν διὰ ταύτης ἀπὸ τοῦ γεγονότος διάκρισιν, τὸν καθολικὸν τοῦ γεγονότος χαρακτῆρα τῆς τροπῆς καὶ ἀλλοιώσεως, ἐν ὅλῳ τῷ βάθει καὶ πλάτει αὐτῆς, ὅπερ τρεπτὸν τὰ μάλα παραμένει.

Μὴ διεισδύσας δ' εἰς τὴν λεπτομέρειαν τούτων τῶν ἐννοιῶν ὁ γιγάντειος οὗτος φιλόσοφος, ὁ δικαίως Ἑρακλῆς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ ἐπικληθεὶς, παρέστησε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ὡς οὐσίας ὅλως ἕτερογενεῖς καὶ συνεπῶς ἐπειράθη ὡς οἷόν τι μικρότερον τῆς ἀμοιβαίας ἐπικοινωνίας τούτων τὸ μέσον νὰ καθορίσῃ. Διό, ὡς ἐπιφάνειαν ἀμοιβαίας ἐπαφῆς καὶ ἀλληλεπιδράσεως, ὑποδείκνυσιν τὸν μικρὸν ἐκείνον ἀδένα τῆς κάτω ἐπιφανείας τοῦ ἐγκεφάλου, τὸν πίσου ἔχοντα μέγεθος. Ἄλλ' ὁ ἀδὴν οὗτος, παρ' ἣν ἔχει μικρότητα, μήπως δὲν εἶνε ὑλικός, μήπως δὲν συνίσταται ἐκ πληθῆος ὑλικῶν μορίων; Πλὴν τὸ ἐκ τῆς φανεροῦς ὑλικότητος τοῦ ἀδένος κάλυμμα, κηρύξας τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἕτερογενεῖς οὐσίας, ἀντιπαρήρχετο ὁ Καρτέσιος, παρεμβάλλων ἰδιάζουσαν θεῖαν συνδρομὴν ἐν τῇ διὰ τούτου μετὰ τοῦ σώματος ἐπικοινωνίᾳ τῆς ψυχῆς. Ἄλλὰ παρεμβαινούσα ἡ θεῖα συνδρομὴ δὲν θὰ ἦτο ἰκανὴ καὶ μετ' ἄλλων σωματικῶν σημεῖων νὰ φέρῃ τὴν ψυχὴν εἰς ἀμοιβαίαν ἐπικοινωνίαν καὶ ἀλληλεπίδρασιν;

Τονίζει ὁ Καρτέσιος τὰ διακεκομμένα γνωρίσματα τοῦ πνεύματος ἀφ' ἐνὸς καὶ τοῦ σώματος ἀφ' ἑτέρου. Νόησις χαρακτηρίζει ἐκεῖνο, ἔκτασις τοῦτο. Τὸ μὲν πνεῦμα τιμῆται διὰ νοήσεως καὶ ἐλευθέρας βουλήσεως, ἐπικοινωνοῦν πρὸς τὸ ἄπειρον καὶ θεῖον, τὸ δὲ σῶμα φέρει τῆς ἐκτάσεως

τὸν χαρακτήρα, ὑποκειμένης εἰς τοὺς μηχανικοὺς καὶ βιολογικοὺς νόμους τῆς ὕλης. Ἄλλ' ἡ ἐλευθέρα βούλησις καὶ ἡ δύναμις πρὸς τὸ ἐπικοινωνεῖν μετὰ τοῦ θείου καὶ ἀπείρου ἀπορρέει ἀπὸ τῆς νοήσεως, ἥτις οὐδόλως ἐκπορεύεται ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως, περὶ ἧς αὕτη αὕτη ἡ νόησις μαρτυρεῖ ὅτι οὐκ ἔστιν αἰωνία, ἐπομένως ἐγένετο διὰ τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ Ἀπείρου. Ἄρα τὸ αὐτῆς εἶναι ὀφείλουσα εἰς τὴν ἐνεργεῖαν ταύτην δὲν δύναται ἐξ ἑαυτῆς νὰ ἐκπορεύῃ τὸ εἰδέναι, τὸ ὅποιον ἔξωθεν δέχεται. Διὰ τοῦτο ἦν ποτε χρόνος, ὅτε ἡ ἡμετέρα ὑπόστασις ἦν μὲν, ἐστερεῖτο δὲ τοῦ εἰδέναι. Καὶ ἐπὶ πλέον ἡ συνείδησις ἡμῶν μαρτυρεῖ ὅτι οὐδόλως ἔχομεν τοῦτο ἐν ᾧ ἡμεῖς βουλόμεθα πλούτῳ. Ἄρα τὸ πνεῦμα τὸ ἀνθρώπινον καθίσταται ἑτερογενὲς πρὸς τὸ σῶμα, χωρὶς ἡ ἑτερογένεια αὕτη νὰ ἦνε ἀπόλυτος, τῶν κοινῶν τοῦ γεγονότος χαρακτήρος μενόντων, πλὴν τοῦ ἀναλλοιώτου τῆς ἀτομικότητος. Ἄλλ' ἑτέρωθεν καὶ τὸ σῶμα ὥπλισται διὰ ζωῆς, ἡ ὁποία οὐδόλως εἶνε ἀπλῶς ἑκτασις ἡ μηχανικότης. Εἶνε βεβαίως φαινόμενον κατώτερον τῆς νοήσεως, ἀλλὰ φαινόμενον, ὅπερ, ὑποῦν τὸν ὄργανισμὸν πολὺ ὑπεράνω τῆς ἀνόργανου ὕλης, οὐδόλως δύναται νὰ ὠρισθῇ ἀπλῶς δι' ἐκτάσεως καὶ μηχανικότητος.

Ὑψίστη ἀνάγκη ἐπέβαλε τὸν σύνδεσμον τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ σώματος, ἐξηγουμαι δέ : Ὅντος δεδομένου ὅτι ἐν τῷ Θεῷ δὲν ὑπάρχει ψεῦδος, ἦτο ἄρα ὅλως ἀδύνατον νὰ μεταδοθῇ τοιοῦτον εἰς μονάδα τινὰ ἢ μονάδας τινὰς ἐκ τῶν γενομένων. Τῆς Δημιουργίας σκοπὸν ἐχούσης τὴν ἐκχυσιν τῆς ὀλοκληρίας τῶν τοῦ Θεοῦ προσόντων ἐπὶ τὰ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι κληθέντα, ὡς ὑπέρτατος ὅρος πληρώσεως τοῦ μεγάλου τούτου Δημιουργικοῦ σκο-

ποῦ παρεμβαίνει ἀναγκαίως ἢ μετάδοσις-τῆς συνειδήσεως, χωρὶς τῆς ὁποίας ὁμοίωσις πρὸς τὸν Δημιουργὸν νοηθῆναι οὐ δύναται. Τὸ ἐνυπόστατον καὶ ζῶν Πνεῦμα, ὅπερ ἐκπορευόμενον ἀπὸ τοῦ ἀνάρχου Νοῦ, τοῦ τὴν περὶ ἑαυτοῦ Ἰδέαν ἐνυπόστατον, ζῶσαν, τελείαν ἔχοντος, ἐρχόμενον εἰς ἐπαφήν μετὰ τῶν ἐκ τῶν γενομένων μονάδων ἐκείνων, αἵτινες πρόκειται νὰ πνευματισθῶσι, μεταδίδωσιν εἰς αὐτάς τὴν δύναμιν τοῦ ἑαυτὰς συνειδέειν. Μὴ ὑπάρχοντος δ' ἐν τῷ Θεῷ ψεύδους καὶ ἀποκλειομένης ἐπομένως πάσης ἐκ τοῦ Δημιουργοῦ τοιαύτης μεταδόσεως, αἱ ἐκ τοῦ Πνεύματος ὕρα τοῦ Αἰωνίου πνευματιζόμεναι μονάδες λαμβάνουσι φύσει τὴν συνείδησιν ὅτι καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ εἰδέειν ἐκ τοῦ Θεοῦ προσελάβοντο.

Ἄλλ' ὅπου συνείδησις, ἐκεῖ καὶ ἐλευθερία. Δὲν πρόκειται πλέον περὶ οὐσίας ἀπλῶς ἐκτατῆς καὶ ἀναποδράστως εἰς τοὺς μηχανικοὺς τῆς ὕλης ὑποκειμένης νόμου, ἀλλὰ περὶ οὐσίας ἐνεργεία νοητικῆς, ἀντιλαμβανομένης ἐποπτικῶς τοῦ Δημιουργοῦ, νοούσης ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν Αἰώνιον, ὅς οὐδέποτε ἦν χρόνος ὅτε οὐκ ἦν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἑαυτῶν ἐκ τοῦ μὴ εἶναι ὄντοποίησιν, γένεσιν, οὐσίωσιν, τοῦ ἐκχυθέντος εἰς τὰς πνευματισθείσας μονάδας νοητικοῦ πνεύματος φύσει τὴν ἀληθῆ περὶ τῆς ἑαυτῶν ἀρχῆς συνείδησιν μεταδόντος. Ἡ διττὴ αὕτη συνείδησις περὶ τε τῆς ἀνάρχου αἰδιότητος τοῦ Ποιητοῦ καὶ τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας ἐκ τοῦ μὴ εἶναι εἰς τὸ εἶναι ἐλεύσεως αὐτῶν, φύσει ἐγγενῆ ἐν τῇ νοητικῇ ἤδη αὐτῶν ὑποστάσει τὸ ἱερὸν συναίσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Πανάγαθον Ἐκείνον Ποιητὴν, οὗ ἢ Βούλησις; πανσθενῆς οὔσα, ἐδωρήσατο αὐταῖς τό τε εἶναι καὶ τὸ εἰδέειν. Πλὴν δὲν πρόκειται πλέον περὶ μηχανικῆς, ἀναποδράστου ἐπιβολῆς.

Ἡ εὐγνωμοσύνη, ἐν τῇ φυσικότητι, τῇ λογικότητι τῆς προελεύσεως αὐτῆς ἀπὸ τῆς συνειδήσεως τῆς προσλήψεως δύο μεγάλων δωρεῶν, οἷον τοῦ εἶναι καὶ τοῦ εἰδέναι, εἶνε ἢ ἔκφρασις τῆς ἀληθοῦς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς σχέσεως τῶν δημιουργημάτων, τῶν προσλαβόντων τὸ εἶναι καὶ τὸ εἰδέναι, μετὰ τοῦ Δημιουργοῦ, τοῦ οἰκεία βουλήσει ταῦτα δόντος. Ἀλλὰ τὰ γενόμενα πνεύματα νοοῦσι προδήλως καὶ τὴν ἐναντίαν θέσιν, νοοῦσι δηλονότι τῆς ἀγνωμοσύνης τὸ συναίσθημα, τῆς ὀλοκληρίας τῆς νοήσεως συμφυοῦς οὔσης πρὸς τὴν σύλληψιν τῶν ἀντιθέσεων, τῶν ὁποίων ἢ σύνδεσις ὑπὸ τῆς νοητικῆς ὑποστάσεως δίδωσι τὸ πλήρες τῆς νοήσεως. Ἐν τῇ διπλότῃ ταύτῃ τῆς διευθύνσεως τῆς νοήσεως ἔγκειται ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας τοῦ συνειδότης, ὑπερὸ μεταξὺ τῶν δύο ἀντιθέτων ὁδῶν δύναται νὰ ἐκλέξῃ ὑποτέραν ἢ βούληται. Ἐνταῦθα προδήλως κρέματα ὁ κίνδυνος τοῦ ἐνδεχομένου ἐκδηλώσεως βουλητικοῦ χαρακτήρος, ὅπως ἐναντίον τοῦ φιοσιλογικοῦ, τοῦ καθοριζομένου ὑπὸ τῆς συνειδήσεως τῆς ἔξωθεν προσλήψεως τῶν δύο μεγάλων ἀγαθῶν τοῦ εἶναι καὶ εἰδέναι. Ὁ κίνδυνος οὗτος τυγχάνει συμφυῆς τῇ Δημιουργίᾳ, ἕνεκά τοῦ ἀπαρακάμπτου σημείου τῆς παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ μεταδόσεως τῆς συνειδήσεως, ἥτις, διὰ τὸ ἀποκλείεσθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐκπόρευσιν ψεύδους, φύσει ἀποκαλύπτει ἐν τῷ βύθει τῶν συνειδότην τὴν θεμελιώδη ἀλήθειαν ὅτι τὸ τε εἶναι καὶ εἰδέναι προσελάβοντο ἔξωθεν. Οὔτε συνείδησις νὰ μὴ μεταδοθῆ δύναται, οὐδὲ ψεῦδος ἐν τῇ προσλήψει τῆς συνειδήσεως δύναται νὰ ὑπείσθῃ περὶ τοῦ χαρακτήρος τοῦ τε εἶναι καὶ συνειδέναι τῶν ἔξωθεν προσλαβόντων ταῦτα, ἐπομένως ἢ διὰ τῶν ἀντιθέτων ὁδῶν, τῶν ἄνω καθορισθεισῶν, ὡς ἐκ τῆς

φύσεως τῆς νοήσεως, ἥς τὸ πλήρες ἔγκειται ἐν τῇ ὑπὸ τῆς ἀκτίνος τῆς ἐνεργείας αὐτῆς συζεύξει τῶν ἀντιθέσεων, μένει καὶ ἄρα ὁ κίνδυνος τῆς ὑπὸ τοῦ συγκειμένου ἐκλογῆς τῆς σκοταίνης ὁδοῦ, τῆς ἐναντίας ἐκείνης, ἢ φύσει καθορίζει ἢ συνειδήσεις τῆς ἔξωθεν δύο μεγάλων ἀγαθῶν προσλήψεως, τοῦ εἶναι καὶ τοῦ εἰδέναι, αἰωρεῖται.

Ἐνῶ δ' οὕτω φύσει ἔχει τὸ ζήτημα, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν ἐνσυνειδήτων δημιουργημάτων, τῶν πνευμάτων γενομένων, ἐτέρωθεν πρὸ τοῦ αἰωρουμένου τούτου κινδύνου ὑπερθεν τοῦ σημείου τῆς νοήσεως καὶ πρὸ τοῦ δημιουργοῦ δύο διανοίγονται ἄσαύτως ὁδοί: Ἡ νὰ μὴ μεταδώσῃ τὸ πνεῦμα τῆς συνειδήσεως εἰς τὰς μονάδας ἀκριβῶς ἐκείνας, ὧν τὴν μέλλουσαν διάστροφον τῆς βουλήσεως ἐκδήλωσιν πρόοιδο βεβαίως, ἢ ἐν τῇ πανσοφίᾳ, τῇ πανσθενείᾳ καὶ τῇ ἀπειρῶ αὐτοῦ ἀγαθότητι νὰ χρησιμοποίησῃ τὰ ἐκτρεψόμενα πνεύματα, οὐ καλύων ἐκ προτέρου τὴν εἰς ταῦτα τοῦ συνειδητικοῦ πνεύματος μετάδοσιν, τὰ ὅποια θὰ προετίμων ἐναντίον τῆς εὐγνωμοσύνης, τῆς φύσει καθοριζομένης ὑπὸ τῆς συνειδήσεως τοιούτων ἀγαθῶν προσλήψεως, ἀγνωμόνως καὶ ἀσεβῶς πρὸ τοῦ Πουητοῦ καὶ δοτῆρος τῶν ἀγαθῶν νὰ διαθεθῶσι, νὰ χρησιμοποίησῃ, λέγω, ταῦτα ἐπ' ἀγαθῶ ἀκριβῶς τῆς δημιουργίας, καθ' ἧς ἀκόλουθον ἔμελλε νὰ ἦνε εἰς τὰ ἐξεστραμμένα καὶ ἀγνώμονα ν' ἀντιδρῶσιν.

Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει, τῆς ἐκ προτέρου στέρησεως τῆς συνειδήσεως ἀπὸ τῶν ἀποπεσομένων πνευμάτων, δὲν θὰ εἴχομεν εἰμὴ ὄντοποιῖαν καὶ ἀμέσως μετ' αὐτῆς συνηχομένην θεοποίησιν, διὰ πλήρους καὶ ὀλοσχεροῦς μετάδοσεως τῆς ὀλοκληρίας τῶν τοῦ Πουητοῦ ἀγαθῶν εἰς τὰς ἐκλεκτὰς ἐκείνας μονάδας, περὶ ὧν ἢ πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ

ὅτι ἑμαρτύρει ὅτι πανασφαλῶς ἔμελλον εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα νὰ σταθῶσιν ἐπὶ τῆς φυσικῶς καθοριζομένης ὁδοῦ ὑπὸ τῆς πολυτίμου τῆς ἰδίας αὐτῶν συνειδήσεως μαρτυρίας περὶ τῆς ἔξωθεν τηλικούτων ἀγαθῶν προσλήψεως. Ἐν τῇ δευτέρᾳ, τοῦ συνειδητικοῦ πνεύματος ἀφειδῶς χρομένου ἐπὶ πλῆθος μέγα τῶν ὄντοποιηθεισῶν μονάδων, πραγματοποιουμένου τοῦ τέως αἰωρουμένου κινδύνου τῆς στρεβλώσεως, ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς νοήσεως, ἡ Δημιουργὸς δυνάμις πάντως προβήσεται εἰς βήματα καινὰ πρὸς ἐμπροσθὰ καὶ ἀπείρως ἀσφαλῆ πλήρωσιν τοῦ Δημιουργικοῦ σκοποῦ, ἐντελῶς καταστρατηγουμένων τῶν ἀποπεσάντων πνευμάτων. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει, οὔτε κόσμος, μετὰ λόγου δηλονότι διάταξις τῶν ὑλῶν ἐν τῷ σύμπαντι, οὔτε ὀργανικὴ ζωὴ, οὔδὲ σύνδεσμος τοῦ συνειδητικοῦ πνεύματος μετὰ σαρκός, ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲ πάντα ταῦτα καὶ ὑπερθε τούτων ἄπειρος ἔκφρασις τῆς κυριολεκτικῶς τελείας καὶ ἀληθῶς ἀείρου ΑΓΑΠΗΣ τῆς Θεότητος ἐν διαμορφώσει ΟΝΤΟΣ, περὶ οὗ ἐν τῷ οἰκίῳ θὰ ὁμιλήσωμεν τόπῳ.

Τῶν δύο λοιπὸν τούτων περιπτώσεων τὸ περιεχόμενον καθορίζει ἀφ' αὐτοῦ. τὴν διευθύνει τῆς τοῦ Ποιητοῦ ἐκλογῆς, ἣν ἐκφράζει τὸ θαυμάσιον τοῦτο Σύμπαν, ἐν ᾧ Ἔλη, χωρὶς συνειδήσεως, ἄβουλος, ἄλογος κινεῖται μετ' ἀνεκφράστου εὐρυθμίας, ὑποκειμένη ὑπὸ νόμους σοφωτάτους, ἀπείρως σταθεροῦς, ἐν τῷ ὁποίῳ ἔστησε τὸν ἀνθρώπον, μυστηριῶδες τὰ μάλα ὄν, ἐγκλείοντα ἐν ἑαυτῷ τὴν θαυμασίαν δυνάμιν τὸν τεράστιον τῶν φαινομένων νὰ πλεύσῃ ὠκεανὸν καὶ εὐμεθόδως ἐκζητῶν τοὺς γενεσιουργοὺς αὐτῶν γὰ καθορίσῃ λόγους. Ἐν τῷ θαυμασίῳ καὶ μυστηριῶδες τούτῳ ὄντι, διὰ τῆς συνάψεως τῆς ζώσης σαρκὸς μετ' ὑποστάσεως ἐπιτηδεῖον πρὸς πρόσληψιν τοῦ

παρά τοῦ Αἰωνίου Νοῦ ἐκπορευομένου ναητικοῦ Πνεύματος ἡ Δημιουργὸς δύναμις ἔχει ποιήσει μέγα καὶ θαυμάσιον βῆμα ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἐπιτελέσεως τοῦ μεγάλου αὐτῆς ΣΚΟΠΟΥ οὐ τὸ τέραμα ἐγκρατεῖται εἰς τὴν πλήρη ἔκχυσιν τοῦ συνόλου τῶν μεταδοτῶν αὐτῆς προσόντων, τῆς συνειδήσεως τοῦ ἀνάγκου, τῆς ἀιδιότητος, τῆς αὐθυπαρξίας φύσει ἀκοινωνήτου οὔσης.

Καὶ δὴ ἐτακριβῶς ἡ ἐν τῇ δημιουργίᾳ τοῦ ἀνθρώπου πρῶτος ἐγκρατεῖται ἐν τούτῳ: Ὅτι ὁ αἰωρούμενος κίνδυνος ὑπερθε τῆς διττῆς ὁδοῦ, τῆς διανοιγομένης φύσει ἀπὸ τοῦ εἰδέναί — καὶ ἡ ἐκλογὴ τῆς μιᾶς τῶν κατευθύνσεων καθορίζει τὴν ἐλευθέρην βούλησιν τοῦ συνειδότος ὑποκειμένου — δὲν ἄγει παρά τῷ ἀγνώστῳ εἰς τὸν ἀνίατον ἐκείνον ὄλεθρον, εἰς τὴν ἀνεπανόρθωτον ἐκείνην καταστροφὴν, ἣτις ἀνήκεστος ἐπέρχεται φύσει παρά ταῖς πνευματισθείσαις, χωρὶς τοῦ μετὰ σαρκὸς συνδέσμου, μονάσι. Διότι ἐν ταύταις, ἐάν, παρά τὴν ἀπείρωσ σαφῆ καὶ ἀνεκφράστως κατηγορηματικὴν τῆς συνειδήσεως αὐτῶν μαρτυρίαν περὶ τῆς ἔξωθεν προσλήψεως τῶν δύο μεγάλων ἀγαθῶν τοῦ εἶναι καὶ τοῦ εἰδέναί, ἦθελον καταληφθῆ, ἀντι τοῦ φυσιολογικοῦ τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Ποιητὴν συναισθηματος, ὑπὸ τοῦ ἐξεστραμμένου καὶ ὄλως ἀδικαιολογήτου τῆς ἀγνωμοσύνης, τὴν ἀρμονικὴν μετὰ τοῦ Δημιουργοῦ διαρρηγνῦσαι σχέσιν, μετάνοια καὶ ἴσους ἀποκλείεται φύσει ἀπ' ἐκείνων, καθ' ὅσον οὔτ' ἀλλοίωσις τῆς συνειδήσεως περὶ τῆς ἔξωθεν τῶν ἀγαθῶν δύναται νὰ γείνη ἐκπορεύσεως καὶ προσλήψεως, οὐδ' ὀϊδία βουλῆσει δοῦς δύναται νὰ φανῆ ἀλλοῖος, ἀϊδιος φύσει ὢν καὶ παραλλαγὴν ἢ τροπὴν ἀποσκίασμα ἐν ἑαυτῷ οὐκ ἔχων. Ἐπομένως οἱ τ' ἐσωτερικοὶ ὄροι καὶ ὁ ἐξωτερικὸς ὄλως ἀμετάβλητοι

μένουσιν. Ἐνῷ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δὲν συμβαίνει τοῦτο. Ἡ ἀποπλάνησις τοῦ νοητικοῦ αὐτοῦ δὲν στρέφεται κυρίως κατὰ τοῦ Δημιουργοῦ, τοῦ δόντος τό τε εἶναι καὶ εἰδέναί, τοῦ ποιήσαντος τὸν ἐκπάγλου κάλλους καὶ θαυμασίας μεγαλοπρεπείας ἐναρμόνιον τοῦτον κόσμον, δὲν εἶνε ἀγνωμοσύνη ἀπεγνωσμένη, εἶνε συναρπαγὴ, εἶνε ἀπάτη, εἶνε σκοτισμός: Ὁριμάζων δ' ὁ νοῦς καὶ ὑπείσερχόμενος βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον εἰς τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων, εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, ὑπέρτερος τῶν φαινομένων ἀνδεικνύμενος καὶ τῶν μορφῶν, ἐφαπτόμενος τοῦ τε ποιητικοῦ καὶ τελεολογικοῦ τῶν πολυποικίλων ὄντων λόγου, τὴν ἀληθῆ ἐπομένως διαγινώσκων αὐτῶν φύσιν, δύναται νὰ βδελυθῆ καὶ νὰ μισήσῃ ἀπίεως ἐκεῖνο, ὅπερ ἐπιδρῶν ἐκράτει αὐτὸν ἐν φρικαλέᾳ καὶ ὀλεθρῇ ἀποπλάνησει, ὄντοτητας ἐν κούφαις διώκοντα σκιαῖς, κατατύφλον δὲ πρὸ τῶν ὄντοτήτων ἀντιπαρερχόμενον. Ὁ ἄνθρωπος δύναται δι' αὐτῆς ταύτης τῆς βαθείας παρατηρήσεις τῶν ἐκ τῆς ἀποπλάνησεως συνέπειῶν νὰ καταστῆ ἀπολύτως ἄπλωτος, τῇ ἐκ τοῦ κακοῦ πείρᾳ φαρμάκῳ κατ' αὐτοῦ τοῦτου πολυτίμῳ χρῶμένῳ.

Εἶνε ἄρα ὕψιστος ὁ λόγος τοῦ συνδέσμου τῆς σαρκὸς μετὰ τῆς ὑποστάσεως, τῆς ἐπιτηδείου πρὸς πρόσληψιν τοῦ νοητικοῦ πνεύματος πλασθείσης, σωτήρια τῆς σαρκὸς ἀνιάτου ἀποβαιούσης παθήματος τῆς νοητικῆς μονάδος, ἥτις καὶ ἀρχικῶς συναναπτύσσεται μετὰ τῆς σαρκός. Ἐπλανήθη δὲ μεγάλως ὁ Καρτέσιος ἀποτόμως διαζεύξας ταύτας, ἀπλῆν ἐκτασιν τῇ σαρκὶ ἀποδούς, τὴν νόησιν ἐπὶ τῆς ψυχῆς κατηγορῶν, μῆτε τῆς ἐκτάσεως χαρακτηρισούσης τὴν σάρκα, μῆτε τῆς νοήσεως ἐπὶ τῆς ψυχῆς κατηγορουμένης, καὶ ἀποδεικνύεται ὅτι, μὴ ἐμβιβύνας οὔτε εἰς τὴν ἔννοιαν

τοῦ ὄντως ὄντος, οὔτε τὴν τοῦ γεγονότος ἐξακριβώσας, οὐδόλως ἐνόησε τὴν πάνσοφον ἀρχὴν, τὴν τὰς ἀλληλοδιαδόχους ἐνεργείας τῆς δημιουργούσης δυνάμεως διέπουσαν, οὐδόλως τοῦ δημιουργικοῦ ἀντελήφθη μίτου, καί, ἐνῶ ἐπιμόνωσ ἐζήτησε ν' ἀποκρούσῃ ἐν ταῖς φιλοσοφικαῖς αὐτοῦ σκέψεσι πᾶσαν πλάνην, διὰ τοῦ ἄκρου διχασμοῦ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, οὔπερ, καὶ δι' ἀντιφρατικῶς πρὸς ἑαυτὸν, ἀντελήφθη ὡς ποσοῦ ἑκτακτοῦ, ἔδωκεν, ἐν ἀντιθέτοις μάλιστα διευθύνσεσιν, ἰσχυροτάτην θεμελιωδῶν πλανῶν ἀφετηρίαν, προβαλὼν ὡς μέγα πρόβλημα εἰς τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν τὴν ἀντίθεσιν τοῦ εἶναι καὶ νοεῖν, τοῦ ὑπάρχειν καὶ συνειδέναι, τοῦ ζητήματος τῆς μεσιτείας τῶν ὁποίων ἢ ἐπίλυσις ἐπεζητήθη διὰ φρικαλέου σκέψεων κυκεῶνος.

Τὸν δυαδισμόν τοῦ Καρτεσίου, τῆς βάσεως τοῦ μεγάλου τούτου φιλοσόφου μενούσης, προσεπάθησαν ν' ἄρῳσιν οἱ ἐπισημότατοι τοῦ Καρτεσίου ὀπαδοὶ Geulix καὶ Malebranche, παρεμβάλλοντες τὴν εὐκαίρως γυγνομένην παρέμβασιν τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ, τοῦτο μὲν, ἀνὰ μέσου τῶν ὑλικῶν τοῦ σώματος διερεθισμῶν καὶ τῆς ἰδεοποιήσεως ἐν τῷ πνεύματι τούτων, τοῦτο δέ, ἀνὰ μέσον τῶν πνευματικῶν καὶ ὅλως ἀύλων τῆς ἡμετέρας βουλήσεως ἀποφάσεων συναπαγομένων ἢ ἐπιβαλλουσῶν ἀναλόγους τῶν ὑλικῶν μυόνων τοῦ σώματος κινήσεις, ἀλλ' ὁ δυαδισμὸς τοῦ Γαλάτου φιλοσόφου, νοήσαντος πνεῦμα καὶ ὕλην ὡς ὑποστάσεις ἀντιθέτους, μένει.

Ὡσαύτως ὁ Καρτέσιος ἐπλανήθη ἐν τῷ ζητήματι τῶν ἔζῳων, τὰ ὁποῖα ἐκλαμβάνει μηχανὰς ἀπλῶς, μὴ παραδεχόμενος ἐν τούτοις ἐπιθυμίας, μνήμας, ὁρμᾶς, ἀποκρούουσαν πᾶσαν ἔννοιαν ψυχικῶν καταστάσεων ἐν αὐτοῖς, ἐξηγού-

μενος δὲ τὰ σχετικὰ φαινόμενα ὡς ἐνεργήματα λεπτῶν ἀπείρωσ οὐσίῶν, αἴτινες ἐξεγείρουσι ἰὼν ζωϊκὸν ἐγκέφαλον, εἰσχωροῦσαι εἰς τὰ ἔνδον διὰ λεπτοτάτων πόρων καὶ οὕτω μέχρις αὐτοῦ ἀνερχόμενα. Καὶ ἡ μὲν ἐρμηνεία αὕτη τοῦ Καρτεσίου ὑπενθυμίζει ἡμῖν ἐπακριβῶς τὴν περὶ ἀπορροῶν θεωρίαν τῶν ἀρχαίων, ἐπιστημονικῶς ὁμῶς εἶνε ἀπορριπτέα ὡς οὐδόλως ἀνταποκρινομένη εἰς σπουδαιότητα ψυχικὰς τῶν ζῴων ἐκφάνσεις. Τὰ ζῷα δὲν εἶνε ἀπλῶς μηχαναί. Ἐν ταῖς ψυχαῖς τούτων οἰκοῦσα δύναμις μυστηριώδης ἐπιτελεῖ σοφίας καὶ τέχνης ἔργα, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντα πρὸς ἐξωτερικὰς ἀπορροὰς καὶ ἀντικειμενικούς ἐπομένως τοῦ ἐγκεφάλου ἐρεθισμούς, ἔργα, δι' ὧν ἐκ προτέρου κατὰ κινδύνων προφυλάσσονται, πρὶν ἢ πείραν τούτων λάβωσιν. Αἱ ὑποστάσεις τῶν ζῴων, αἱ ψυχαί, εἰσὶν ὠπλισμένοι διὰ θαυμασίου ὁρμηεφύτου, προληπτικῶς μὲν ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ἐπενεργοῦντος καὶ ἄρα τὴν ἔννοιαν τῶν ἐξωτερικῶν ἐρεθισμῶν ἀποκλείοντος, οὐδεμίαν δὲ μετὰ τῆς λογικῆς δυνάμεως, ἣτις χαρακτηρίζει τὸν ἄνθρωπον, σχέσιν ἔχοντος. Ἡ λογικότης ἐδράζεται ἐπὶ δεδομένων, ἀφ' ὧν, διὰ φωτεινοῦ τούτων συνδυασμοῦ, ἀσφαλῆ σύρει συμπεράσματα, τὰ ὅποια τροποιοῦνται ἀναλόγως τῶν νεωτέρων προσλαμβανομένων στοιχείων, τῶν καινοτέρων ἀπὸ τῆς πείρας διδαγμάτων. Τὸ ὁρμηεφυτόν εἶνε ὅλως διάφορον ταύτης. Τὸ ἐξάγωνόν τῆς μελίσης, θαυμάσιον ἔργον, γῶρον οἰκονομοῦν, ἔχον ὑπ' ὕψιν τὴν τε περιεκτικότητα καὶ στερρότητα, δὲν μετεβλήθη ἀπ' αἰῶνος, οὔτε θὰ μεταβληθῆ, δὲν εἶνε προῖον οὔτ' ἐξωτερικῶν ἀπορροῶν καὶ ἀντικειμενικῶν ἐγκεφαλικῶν ἐρεθισμῶν, οὔτε ὑπολογισμοῦ, μετὰ συνειδήσεως καὶ ἐπιστήμης ἀυλαμβάνοντος τοὺς λόγους καὶ εἰς ἀπο-

τελέσματα τείνοντος, ἀναγκάως ἀπὸ τῶν γενεσιουργῶν καθοριζόμενα λόγων. Ἡ μυστικὴ ἐκείνη ὥσις, ἢ πρὸς ἐπάσιν τὴν ὄρνιθα ἀναγκάζουσα οὐτ' ἐξ ἐρεθισμοῦ ἐξωτερικοῦ προέρχεται, τῶν ἐξωτερικῶν ἐντυπώσεων οὐσῶν μάλιστα ὅλως πρὸς τοῦτο ἐναντίων, οὐδ' ἐκ γνώσεως περὶ τοῦ ἐπελευσομένου ἀποτελέσματος. Ἡ πρὸς φωλεὰν ὁμοιάζουσα φιάλη, ἣν κατασκευάζει ὁ Βῆας, μικρὸν πτηνὸν τῶν Ἰνδιῶν, ἐντελῶς εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἐξαρτήσεως κλείων ταύτην, κάτωθεν δὲ καταλείπων ὄπῃν, δι' ἧς ἰπτάμενον εἰσέρχεται, πρὸς ἐπιμελῆ προφύλαξιν τῶν τ' ὠῶν καὶ τῶν ὠογενῶν νεοσσῶν δὲν εἶνε πείρας καὶ ὑπολογισμοῦ ἐνσυνειδήτου ἔργον. Ὁ Κάστωρ, ὅταν ἡ ὥρα ἐπιστῇ, θὰ κατασκευάσῃ καὶ ἐντὸς τοῦ θηριοτρόφειου τὴν καλύβην αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν δὲν θὰ μεταχειρισθῇ, ἢ ὁποία δὲν θὰ χρησιμεύσῃ αὐτῷ, ὡς ἐποίει καὶ ὅτ' ἐλεύθερος ἦν ἐν τῇ φύσει.

Thur 26.11.1900
Juchter in der
Stadtbibliothek

Stadtbibliothek

